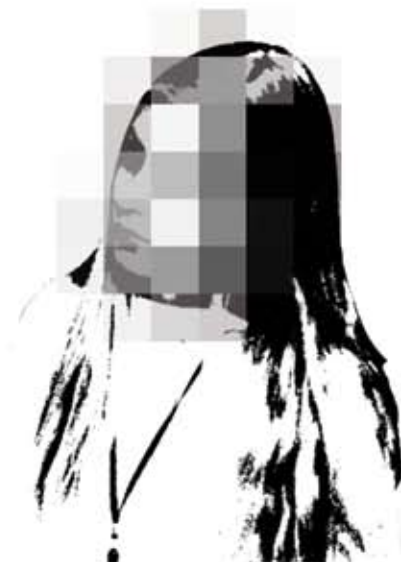

EN STUDIE AV HOMOFoba HATBRÖTT I SVERIGE

av Eva Tiby
medförfattare Anna-Maria Sörberg

EN STUDIE AV HOMOFoba HATBRTT I SVERIGE

av Eva Tiby
medförfattare Anna-Maria Sörberg

Rapporten är gjord på uppdrag av Forum för levande historia
Den kan beställas på levandehistoria@strd.se

Huvudförfattare: fil. dr. Eva Tiby, Kriminologiska institutionen
Medförfattare, intervjuer: Anna-Maria Sörberg

Vetenskaplig granskare: jur. dr. Görel Granström

Omslagsfoton: Arkiv, Forum för levande historia

Grafisk design: Sara Sanfridsson

Tryck: Ekonomiprint, Stockholm 2006

Forum för levande historia
Stora Nygatan 10-12
Box 2123, 103 13 Stockholm

Tel: 08-723 87 50, Fax: 08-723 87 59
info@levandehistoria.se
www.levandehistoria.se

ISBN 91-976073-4-7
ISBN 978-91-976073-4-6

INNEHÅLL

Förord	5
---------------	----------

Sammanfattning	7
-----------------------	----------

1 Inledning	11
--------------------	-----------

2 Utgångspunkter, metod, material & motiveringar	13
---	-----------

3 De misstänkta & de utsatta	15
---	-----------

3.1 Vilka är de?	15
3.2 Vilken relation har de?	15
3.3 När och var inträffar händelserna?	15
3.4 Vad hände mellan parterna?	16

4 Vad händer vem på vilken arena?	17
--	-----------

4.1 Arenorna & typfall	17
4.1.1 Allmän plats	17
4.1.2 Telefon & nätet	17
4.1.3 Hemmiljö	18
4.1.4 Skola	18
4.1.5 Nöjesliv & gayställe	19
4.2 Slutsats	19

5 Bedömning av händelserna i rättsväsendet	21
---	-----------

5.1 Flödet i rättsväsendet	21
5.2 Beslutsfattare	22
5.3 Arena, beslutsfattare & slutredovisning	22

6 Domarna	25
------------------	-----------

6.1 Domar helt utan hatbrottskoppling	25
6.2 Domar med hatbrottskoppling	27
6.2.1 Domar med hatbrottsmarkörer, utan behandling	27
6.2.2 Domar med hatbrottsmarkörer, med behandling	29
6.3 Slutsats	31

7 Intervjuer	33
---------------------	-----------

8 Avslutning	45
---------------------	-----------

Bilaga: Arenor, en överblick	49
-------------------------------------	-----------

Litteratur	53
-------------------	-----------

FÖRORD

Hatbrott undergräver det demokratiska samhällets grundläggande princip om alla människors lika värde. Därför ska de dömas hårdare än andra brott, enligt straffskärpningslagen. Statistiken över homofobiska hatbrott visar på en dramatisk ökning av antalet anmälningar. Forskningsresultat pekar på stora mörkertal. Men vad exakt är det vi talar om? Vad menas med ett homofobiskt hatbrott och menar alla samma sak?

Rapporten du håller i din hand är resultatet av en studie som trängt in i polismaterialet och gått bakom siffrorna för att söka mer kunskap om den homofobiska hatbrottsligheten. Studien är ovanlig för att den fokuserar på förövarna; vilka är de, vad gör de och var gör de det? Men också genom att svaren söks i ett ovanligt mångfasetterat material vilket resulterar i en komplex bild. Snarare än att presentera enkla svar, leder rapporten fram till en rad angelägna frågor.

Syftet med studien var att ta reda på mer om förövarna, för att på så sätt få en bättre bild av vilka det är som begår de homofobiska hatbrotten. Syftet var också att undersöka hur fallen tas omhand inom rättsväsendet. Resultatet visar på en homofobi som tar sig många olika uttryck och pekar på en osäkerhet inom rättsväsendet, på vad ett hatbrott egentligen är.

Forum för levande historia är en myndighet med uppdrag att genom kunskap och kultur verka för alla människors lika värde. Under 2004 och 2005 uppmärksammades särskilt heteronormens inverkan på attityder idag och historiskt, genom projektet A queer was here. Inom projektet producerades material, metoder och program riktade till bland andra journaliststudenter, riksdagspolitiker och ungdomsorganisationer - allt utifrån utgångspunkten att homofobi har mycket gemensamt med, och bara kan förstås i koppling till, andra förtryck såsom islamofobi, rasism och antisemitism.

Intoleransrapporten, som Forum för levande historia och Brå gav ut 2004, visar att det är ganska vanligt att personer som har negativa attityder till en grupp också är mer eller mindre negativa till andra grupper som avviker från normen. Dessutom

framkom en tydlig koppling mellan dem som är intoleranta och dem som visar det med kränkande handlingar. Utifrån föreliggande rapports båda resultat – variationer i såväl brott och brottslingar som variationer i tolkningar av lagen – framträder frågan om hatbrottsligheten är mer komplex än vi hittills förstått? Och hur olika aktörer bäst ska kunna ta sin del av ansvaret?

Stockholm 10 juli 2006

Anna-Karin Johansson

*Biträdande myndighetschef
Forum för levande historia*

SAMMANFATTNING

Homofobiska hatbrott som går vidare till åtal varierar mellan noll och 29 procent mellan olika polismyndigheter. Bara 35 av 367 anmälningar har gått vidare från polismyndigheten till åklagarmyndigheten. För dessa finns kopplingar till 24 brottmålsdomar. Av dessa domar innehåller tio överhuvudtaget ingenting som antyder något om hatbrott. I berättelserna från polisanmälningarna har ibland uttryck som "jävla böggjävlar" i domen översatts till "kränkande tillmälen", som antydning om att det rör sig på hatbrottsfältet. Endast i två fall har straffskärpningsbestämmelsen tillämpats. När motivbrottslighet ska studeras räcker det inte med offerstudier. Det krävs kompletterande studier för att få flera perspektiv på fenomenet. Därför har den här studien över polisanmälda homofobiska hatbrott i Sverige år 2004 genomförts.

Brott mot mänskliga rättigheter

Hatbrotten kännetecknas av att de utgör ett angrepp på de mänskliga rättigheterna och strider mot grundläggande samhällsvärderingar om alla människors lika värde i ett demokratiskt samhälle. Olika försök att mäta eller skildra hatbrotten ger olika bilder. Varje bild är en del av det pussel som behöver läggas, för att öka förståelsen av den komplexa figuren hatbrott. Eller mer juridiskt korrekt: grunder för straffskärpning enligt 29 kap 2§ 7p brottsbalken. När det gäller att bedöma straffvärde för ett brott är det försvårande omständigheter om motivet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Huvudfrågan i studien är om det rättsliga verktyg som straffskärpningsregeln utgör faktiskt kommer till användning. Andra vägledande principer för studien har varit frågor om rättssäkerhet, enhetlighet i rättstillämpningen och tillgång på vägledande beslut från polis, åklagare och domstolar.

Övriga frågor i studien rör vilka de misstänkta är, var de begår brotten och vilken relation de har till de utsatta. Vilka indikationer på hatbrott redovisas, vilka redovisas inte? Vad händer med anmälningarna, går de vidare till åtal? Döms någon, skärps straffen? Svaren söks i fem material: säkerhetspolisens inkodade

anmälningar om homofobiska hatbrott för 2004, slutredovisningsuppgifter för respektive anmälan, åklagarnas uppgifter om målnummer, domar som anmälningarna resulterat i samt ett antal intervjuer med aktörer i hatbrottshändelser.

Vilseledande mediemyt

Ett urval om 367 av Säpos 614 anmälningar som placerats under rubriken homofobiska hatbrott för år 2004 gjordes och avser brottstyperna ofredande, olaga hot och misshandel, vilket motiveras av en önskan att få information om olika gärningsmannatyper och olika situationer där hatbrott begås. Detta för att motverka stereotypisering av de homofobiska hatbrottens parter och platser. Det finns /ju/ en tendens att fokusera på främmande angripare och allmänna platser, trots att flera studier visar att denna "stranger danger" är en (medie-)myt.

Vem kan drabbas av hatbrott som kallas homofobiska? Måste den angripna vara homosexuell? Det finns motsägelsefulla indikationer från lagstiftaren, riksåklagaren och Säpo. De senare menar att "vem som helst" kan räknas som offer för ett homofobiskt hatbrott. Detta är en viktig utgångspunkt när vi senare kommer till frågan om vilka typer av attacker som leder till åtal, dom respektive straffskärpning. Här förefaller det vara ett krav att den utsatta ska höra till gruppen homosexuella.¹ Och då kallas händelsen hatbrott mot homosexuella.

Frågan om vilka de misstänkta är, var de begår brotten och vilken relation de har till offren, kan besvaras med att över 50 procent är under 20 år, medan de utsatta har en större åldersspridning. Både på utsatthets- och på gärningsmannasidan är det runt 80 procent män. Lika ofta som det är en för den utsatta bekant eller känd person, är det en obekant som begår handlingen. I mer än 60 procent av fallen finns namn och personnummer på den misstänkta. Arenorna är framför allt allmän plats, tele/nätet, hemmiljö, skola och nöjesliv. En tredjedel av händelserna sker under helgkvällar, inte sällan med alkohol inblandat. En fjärdedel av händelserna består av fortlöpande eller upprepade skeenden, som hotelser och mobbning.

¹ Alternativt bisexuella eller transpersoner.

Arenan påverkar händelsen

De vanligaste händelserna på respektive arena kan beskrivas:

På *Allmän plats* handlar det om kvälls- eller nattetid, ibland flera obekanta gärningsmän, som är i 15-20-årsåldern mot en eller två utsatta, som är i 20-35-årsåldern. Händelserna resulterar oftast i synliga skador. I färre än hälften av fallen finns något namn på misstänkt person. Av de händelser som går vidare till åtal, består dock majoriteten av sådana som inträffat på allmän plats.

När det gäller kategorin *Telefon/nätet* kan någon ha lagt ut en text om någon annan på en hemsida på nätet. Ett annat exempel är sms-meddelanden med hotfull text. Ett tredje är telefon-/mailtrakasserier direkt eller inspelade på telefonsvarare. Som väntat är det den mest indirekta och anonyma kategorin. I hela studien är det en låg andel kvinnliga utsatta, runt 12 procent. Men i denna kategori är 21 procent av de utsatta kvinnor. Andelen fall som går vidare till åtal är den lägsta, sex procent, sett till arenakategoriseringen.

Även händelser i *Hemmet* är av flera olika karaktärer. Grovt kan de delas in i angrepp från någon i familjen, granne eller bekant samt angrepp från obekant. Hemmet är den vanligaste arenan, efter tele/nätet, där kvinnor har blivit utsatta, enligt detta material. Den vanligaste relationen mellan misstänkt och utsatt är att de är grannar. Det handlar om drygt hälften av händelserna.

Skolvärlden som arena gäller unga, pojkar och klass- eller skolkamrater. Ibland är det flera angripare, men oftast en huvudaktör. Händelsen består ofta av ett fortlöpande eller upprepat skeende, dvs trakasserier eller mobbning som pågår under lång tid. Vidare är den utsattas lidande markant, manifesterat ex genom att inte våga gå själv (eller alls) till skolan. Gemensamt för de flesta av dessa fall är att den misstänkta är under 15 år, alltså inte straffmyndig. Detta leder, trots att nästan nio av tio misstänkta är namngivna, till att ärendets rättsliga bana slutar i och med polisanmälan.

Som väntat innebär händelser i *Nöjeslivet* på helgkvällar hög inblandning av alkohol, manliga parter i åldrarna 20-35, lika ofta bekanta som obekanta, något oftare med än utan namn på

misstänkt och knappt vart tionde fall går vidare i rättskedjan.

I uppgifter från slutredovisningarna anges om polisen överlämnat fallet till åklagaren. Där går det att utläsa hur polisen bedömer händelsens möjliga vidare gång inom rättsväsendet, dvs om det är relevant att anmäla händelsen till åtal. Det vanligaste var att brott inte kunde styrkas, att spaningsuppslag eller spaningsresultat saknades, att misstänkt person var under 15 år och alltså ej straffmyndig. Det minst vanliga var att ärendet gick vidare till åtal, ca tio procent. Enligt regelsystemet ska beslut om misstänkta hatbrotts vidare hantering fattas av åklagare. Så har skett endast i 28 procent av fallen. I 72 procent är det polis som fattat nedlägningsbeslut. Andelen homofobiska hatbrott som går vidare till åtal varierar mellan noll och 29 procent mellan de olika polismyndigheterna.

Det är 35 av 367 anmälningar som gått vidare från polismyndigheten till åklagarmyndigheten. För dessa finns kopplingar till 24 brottmålsdomar. Av dessa domar innehåller tio överhuvudtaget *ingenting* som antyder något om hatbrott. Jämfört med berättelserna från fritexten i polisanmälningarna finns flera fall där uttryck som "jävla bögjävel" i domen översatts till "kränkande tillmälen" men utan antydning att det rör sig om hatbrottsfältet. De resterande 14 domarna består dels av fall där hatbrottskoppling kan skönjas, men utan (tydlig) behandling. Dels finns ett mindre antal domar där hatbrottstemat behandlas.

Endast i två fall finner man straffskärpningsbestämmelsen tillämpad och i ett av de fallen ges till och med regeln en utförlig tolkning.

Att bedömningen av, eller kanske rättare sagt skapandet av hatbrottskategorin, är komplex, framgår också av kapitel 7 där några av aktörerna i dessa hatbrottsärenden intervjuas. Frågor som uppkommer ur detta material är dels huruvida de inblandade menar att den rättsliga vägen är den rätta för dessa konflikter, dels hur problematiskt det är att bevisa ett hatbrottsmotiv.

Studien visar följande:

- Det finns ett spektrum av typfall som sker på olika arenor och mellan olika aktörer, varav ungefär

hälften är bekanta och många är unga.

- Det finns flera olika tolkningar av kriterierna för hatbrott med homofobiskt motiv.
- Det är ett betydande läckage i flödet från anmälan till rättslig prövning.
- Det finns ett flertal olika lösningar av hur hatbrottstemat hanteras i domstolen, från att totalt ignorera tecknen på homofobiska motiv till att tydliggöra hur man tolkat och tillämpat straffskärpningsregeln.

En delförklaring till läckaget förefaller vara att registerförande myndighet, Säpo, har en vid tolkning, medan åklagare och domare har en snäv tolkning av straffskärpningsregeln. Den förra registrerar anmälningar som bygger på begreppet "homofobiska hatbrott", medan de senare snarare tillämpar begreppet "hatbrott mot homosexuella". I det förra fallet kan "vem som helst" anses vara ett offer för homofobiskt hatbrott, i det senare är det enbart homosexuella (samt bisexuella och transpersoner).

Materialet indikerar att straffskärpningsregeln tillämpas framför allt då det är "bevisad" homofobi i kombination med ett homosexuellt offer, som själv tror på och hävdar kopplingen mellan motiv och offer. Detta skulle kunna indikera att rättsväsendet lagt sig på en miniminivå. Utifrån materialet i denna studie går det dock inte att utläsa hur många av de polisanmälda händelserna som skulle ha hållit för en prövning även med den snävare definitionen, men som ändå inte nått ända fram i rättskedjan. Vi kan endast notera att antalet fällande domar – två – är anmärkningsvärt lågt.

Oavsett orsakerna bakom denna ordning,² visar studien en alltför stor spridning för att tillämpningen ska kunna kallas enhetlig och rättssäker. Än mindre fungerar tillämpningen som vägledning för utbildningar om hatbrott för rättsväsendet. Av de 367 polisanmälningarna gick tio procent vidare till åtal, vilket ledde till 24 domar. I fem av de 24 domarna behandlas hatbrottsmotivet, det är för få behandlingar.

Lagstiftningen allena som politisk markering att prioritera hatbrott är inte tillräcklig om

tillämpningen är bristfällig, godtycklig eller obegriplig. För att polis, åklagare och domare (och forskare) ska få vägledning i dessa frågor, behövs det att fler fall prövas, att prövningsgrunderna redovisas öppet och tydligt, samt att det av domarna framgår vilken konkret och straffrättslig betydelse rätten har tillmätt hatbrottsmotivet. Förutsättningen för detta är förstås att polis, åklagare och domstolar kan enas om en tolkning av straffskärpningsregeln.

TACK

Ett särskilt tack till Görel Granström för hennes ovärderliga synpunkter i rollen som vetenskaplig granskare.

² I denna studie ges inte heller utrymme att gå in på lämpligheten eller följderna av det ena eller andra valet.

1 INLEDNING

Den stereotypa mediebilden av homofobiska hatbrott är bögen som misshandlas utanför gaykrogen av ett gäng nazister eller skins. Att den bilden bär på föreställningen om hatbrotten är inte så märkligt. Själva grundscenariot är ju en ond angripare som utövar våld mot en ("oskyldig") främmande person på grund av dennas grupptillhörighet. En idealisk gärningsman och ett idealiskt offer, där gärningsmannen ska straffas och offret få legitim status som offer.³

Genom offerstudier framgår emellertid att utsatthetsbilderna är betydligt vidare, djupare och ibland grumligare än mediebilden. Här skildras det lesbiska paret som kontinuerligt trakasseras av sin granne, 13-åringen som utsätts för homotillmälen och slag i skolan, kollegan som fryses ut i fikarummet och gayaktivisten som telefontrakasseras och hotas.⁴ Genom attitydmätningar kombinerade med frågor om egen utsatthet och eget gärningsmannaskap⁵ gällande hatbrottsrelaterade handlingar kan vi dessutom få information om homofobiska attityder och dessas kopplingar till handlingar.

Varken den medie- eller forskarskapade bilden är totalskildringar eller ens "sanna" skildringar av fenomenet homofobiska⁶ hatbrott. De är delar av ett pussel som behöver läggas för att öka förståelsen av den komplexa figuren "hatbrott". Det är vidare viktigt att fråga sig om och i vilken utsträckning föreställningar och förväntningar om att parterna – som är inblandade i homofobisk hatbrottslighet – ska vara idealiska gärningsmän respektive idealiska offer, påverkar vilka händelser som anmäls, åtalas, döms och straffskärps som hatbrott.

Det är alltså motivbrottslighet det handlar om, vilket leder till att offerstudier är otillräckliga. Om den utsatta tillfrågas om varför han/hon

blev utsatt, är det oftast fråga om en gissning rörande gärningspersonens motiv. I många fall är det en kvalificerad gissning, gärningspersonen kan ha markerat sin homofobiska inställning och kopplat den till handlingen: Han står utanför en gayklubb, attackerar första person som kommer ut därifrån och skriker: "jag avskyr bögar och ska döda er allihop!". I andra fall kan den utsatta blott ana eller anta att det finns ett homofobiskt motiv bakom angreppet. Offerstudier är av stort värde i en kartläggning av hatbrott, men det krävs kompletterande studier för att få flera perspektiv på fenomenet. Därför har denna pilotstudie över polisanmälda homofobiska hatbrott i Sverige år 2004 genomförts.⁷

Polisen har till uppgift att prioritera bekämpandet av homofobiska hatbrott.⁸ Görs det? Syftet med den här rapporten är att undersöka vad det är för slags händelser som registrerats som hatbrott av säkerhetspolisen samt att se vad som hände med anmälningarna. Detta är relevant inte minst pga den stora ökningen med 117 procent från 2003 till 2004 för homofobiska hatbrott.⁹

Studien görs utifrån ett gärningsmannaperspektiv, då flera studier om homofobiska hatbrott redan har belyst offerperspektivet.¹⁰ En övergripande fråga är vilken relation gärningsman och offer har, vilka arenor, dvs platser, som händelserna utspelas på, hur dessa skildras i anmälningarna samt hur hatbrottsmotivet behandlas av de olika aktörerna polis, åklagare och domstol. En central fråga är vidare vad ett "hatbrott" är, eller snarare vilka händelser som tolkas som hatbrott av rättsväsendets olika aktörer. I brottsbalkens straffskärpningsregel (29 kap 2§ 7p brottsbalken) stadgas att det är försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Detta innebär t ex att det kan bli ett längre straff för

3 Christie 1986.

4 Tiby 1999, 2000, 2005.

5 Forum för levande historia 2004, Ring 2006.

6 Begreppet homofobiska hatbrott har diskuterats och kritiserats. Förslag finns att ersätta det med "heteronormativ brottslighet", Säpo 1998 s 38, not 20. Detta för att "homofobi" fokuserar på en slags åkomma hos individen som angriper homosexuella, medan "heteronormativitet" avser ett helt system, en struktur av förtrycksmekanismer mot alla som inte är heterosexuella.

7 Se även Polismyndigheten i Stockholm, som utarbetat en kartläggning av hatbrott i Stockholm 2004.

8 Brå 2002 s 15 f, Rikspolisstyrelsen 2005, Regleringsbrevet för RPS 2004 & 2005, www.polisen.se, Göteborg 2005.

9 Vilket bl a förklaras med att man ändrade metod för mätningarna. Säpo 2005 s 27 och 4.

10 Tiby 1999, 2000, 2005.

den som misshandlar en homosexuell kvinna, just för att hon tillhör gruppen homosexuella.¹¹ Enligt riksåklagaren kännetecknas hatbrotten alltid av att de utgör ett angrepp på principerna om de mänskliga rättigheterna och strider mot grundläggande samhällsvärderingar om alla människors lika värde.¹² Andra vägledande principer för studien har varit frågor om rättssäkerhet, enhetlighet i rättstillämpningen och tillgång på vägledande beslut från polis, åklagare och domstolar.

Utan att gå in alltför djupt i en definitionsproblematik¹³ måste ett av huvudproblemen med hatbrott som fenomen behandlas. Vem kan drabbas av hatbrott som kallas homofobiska? Måste den angripna vara¹⁴ homosexuell? Frågan är inte enhetligt besvarad.

Å ena sidan finns utgångspunkten att homosexuella ska skyddas mot homofobiska angrepp. En grundläggande anledning till straffskärpning i dessa fall är just att homosexuella är en utsatt grupp i samhället.¹⁵ Detta leder till att tillämpningen av straffskärpningsregeln aktualiseras när det gäller utsatta homosexuella. Detta kallas *hatbrott mot homosexuella* och innefattas i kategorin homofobiska hatbrott, som ju inte behöver rikta sig (uteslutande) mot homosexuella.

Å andra sidan finns det klara indikationer på att "vem som helst" kan räknas som offer för ett *homofobiskt hatbrott*. Dessa indikationer är:

1. Lagtexten i 29 kap 2§7p brottsbalken stadgar att straffskärpning aktualiseras om ett motiv varit att kränka en person eller grupp "på grund av ras, hudfärg,..." osv. Det står inte "dennas ras, hudfärg...". Lagtexten kräver alltså inte att det ska finnas en koppling mellan gärningsmannens motiv och just den utsattas sexuella läggning.

2. Riksåklagarens promemoria om bekämpning av hatbrott¹⁶ har en ledstjärna: "Grundinställningen måste även fortsättningsvis vara att s.k. nolltolerans skall gälla inom detta område." [...] "Ett hatbrott kan också motiveras av hat eller illvilja mot vad en person anses representera. Sådana hatbrott kan även riktas mot människor som stödjer minoritetens rättigheter, t ex offrens stödpersoner, läkare som arbetar med flyktingar, fackföreningsmedlemmar, företrädare för invandrarorganisationer, antirasistiska grupper, journalister, politiker och poliser."¹⁷ Riksåklagaren kan sägas presentera en, utifrån lagstiftningen, vidgad förståelse av hatbrott.

3. Säkerhetspolisen gjorde i sina första rapporter om homofobiska hatbrott skillnad mellan *brott med homofobiska inslag* och *brott mot homosexuella*. Båda typerna redovisas i statistiken: "Dessutom inkluderas övriga brott som antas ha ett homofobiskt inslag, dvs där gärningsmannen uttryckt sig på ett sådant sätt att det kan antas att han eller hon hyser antipati mot homosexuella och homosexualitet. Detta innebär att offret inte behöver vara homosexuell för att brottet skall bedömas som homofobiskt. Det räcker med att gärningsmannen angriper offret därför att han eller hon tror att så är fallet, eller att gärningsmannen på annat sätt uttrycker missaktning mot homosexuella i samband med brottet."¹⁸

Sammanfattningsvis utgår lagens förarbeten från det som straffskärpningsregeln avser är brott mot homosexuella, medan den språkliga tolkningen av regeln, liksom riksåklagare och säkerhetspolis medger att "vem som helst" kan räknas som målsägande i en attack med homofobiska inslag. Detta är en viktig utgångspunkt när vi senare kommer till frågan om vilka typer av attacker som leder till åtal, dom respektive straffskärpning.

11 Här används begreppet homosexuella, det inkluderar även bisexuella och transpersoner eftersom straffskärpningsregeln innefattar även dessa grupper. Prop. 2001/02:59 s 26, 28, 41.

12 Riksåklagaren 2002, s 1.

13 För en grundligare genomgång av denna fråga, se Tiby 1999 s 222-244.

14 Här är inte tid och plats att gå in på frågan huruvida man "är" homosexuell, eller gestaltar ett sådant beteende, men det bör markeras att det finns olika meningar om detta, se Tiby 1999 s 6f.

15 Proposition 2001/2002:59 s 25-29.

16 Riksåklagaren 2002, s 1.

17 Ibid.

18 Säpo 1998, s 38. Se problematisering av detta i Tiby (1999) s 230, gällande frågan huruvida angripna väktares utsatthet för homofobisk attack kan kallas tydligt eller tveksamt hatbrott.

2 UTGÅNGSPUNKTER, METOD, MATERIAL & MOTIVERINGAR

Med utgångspunkt från säkerhetspolisens, Säpos, inkodade anmälningar om homofobiska hatbrott för 2004 har följande frågor varit styrande för arbetet:

- a. *Vilka är de misstänkta, var begår de brotten och vilken relation har de till de utsatta?*

Detta undersöks genom en deskriptiv analys av uppgifter om gärningsmännen i anmälningarnas så kallade fritextfält.

- b. *Vilka indikationer på hatbrott redovisas?*

Detta görs genom validering och problematisering av begreppet hatbrott genom jämförelse mellan anmälningarna och domarna.

- c. *Vad händer med anmälningarna, går de vidare till åtal? Döms någon, skärps straffen?*

Detta görs genom flödesanalys med hjälp av slutredovisningsuppgifter och åklagarbeslut samt tingsrättsdomar.

- d. *Används det verktyg mot homofobisk hatbrottslighet som straffskärpningsregeln i 29 kap 2§ 7p brottsbalken utgör?*

Detta undersöks genom tolkning och analys av tingsrättsdomarna.

Underlag för analysen är ett urval om 367 av Säpos 614 anmälningar som av myndigheten placerats under rubriken homofobiska hatbrott för år 2004. Ursprungsmaterialet är indelat i brottstyperna grov misshandel, misshandel, hot/ofredande, ärekränkning, skadegörelse, klotter, hets mot folkgrupp, olaga diskriminering samt "övriga brott".¹⁹ Av dessa nio kategorier valdes tre ut för analys, misshandel och olaga hot samt ofredande.

Misshandel som brottstyp återfinns i 3 kap 5§ brottsbalken, som stadgar att den som tillfogar annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Olaga hot innebär, enligt 4 kap 5§ brottsbalken, att någon lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom. Straffskalan är böter till fängelse i högst ett år.

Ofredande gör sig den skyldig till som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, enligt 4 kap 7§ brottsbalken. Straffskalan är böter till fängelse i högst ett år.

Motiven bakom detta urval var två, dels att det är de tre mest frekventa brottstyperna i materialet (de tre utvalda brottstyperna motsvarar 60 procent av anmälningarna, 367 av 614). Dels är det, straffrättsligt sett, ett grövre och två mindre grova brott. Det underliggande antagandet var att man på det sättet kan få information om olika gärningsmannatyper och olika situationer där hatbrott begås. Detta för att motverka stereotypisering av de homofobiska hatbrottens parter och platser. Det finns ju en tendens att fokusera på främmande angripare och allmänna platser, trots att flera studier visar att denna "stranger danger" är en (medic-)myt. Det är snarast så att typbilden är en bekant angripare.²⁰

För att få reda på vad som hänt efter att anmälan registrerats, rekvirerades slutredovisningsuppgifter från 19 polismyndigheter. Av dessa dokument framgår om anmälan gått vidare till åtal. Om anmälan inte går vidare till åtal motiveras detta med ett nedläggningsbeslut. Därefter rekvirerades alla domar som respektive åklagarmyndighet angivit som resultat av åtalen. En sådan så kallad flödesanalys över (alla) hatbrott har tidigare gjorts av

¹⁹ Säkerhetspolisen 2005, s 29, tabell 6. Observera att straffskärpningsregeln inte är tillämplig på brottstyper där homofobin redan är beaktad i lagtexten, detta gäller för hets mot folkgrupp och olaga diskriminering.

²⁰ Moran 2001 s 341, 338, Mason 2001 s 261, jfr dock Tiby 1999 s 155.

Brottsförebyggande rådet gällande Säpos kartläggning för år 2000.²¹ Studien visade att endast en knapp tiondel av de anmälda hatbrotten gick vidare till åtal.²² I studien poängterades också att polis och åklagarmyndigheterna är de som har störst möjlighet att vidta åtgärder som kan få effekt på utvecklingen av hatbrottsligheten, att dessa myndigheter (själva har påtalat att de) bör problematisera egna attityder och värderingar i utbildningar om hatbrott, att polisen bör lägga ner kraft på utredningen för att undersöka om det kan vara fråga om ett hatbrott, så att åklagaren, regelmässigt, ska kunna överta utredningsledningen.²³

Därpå utarbetades ett kodschema för anmälningarna. Det innebär att fritexterna, den text som den anmälningsmottagande polisen skrivit ner, genomsöktes på information som var central för frågeställningarna.²⁴

Grundmaterialet är alltså de polisanmälda ärendenas fritexter. En sådan kan bestå av ett par meningar till mer än en sidas text. Det vanligaste är ungefär en halv sida. Informationens begriplighet och utförlighet är mycket varierande. Här finns exempel på allt från noggranna redogörelser för vad som hänt, och ibland även varför det hänt, till obegripliga felsyftande, inkorrekta eller obegripliga korta texter. När jag första gången läste igenom materialet försökte jag skapa en variabel som skulle tala om huruvida detta faktiskt var ett homofobiskt hatbrott.²⁵ Det visade sig efter bara ett par anmälningar att det var omöjligt utifrån fritexterna att avgöra den frågan. Och detta är kanske den egentliga kärnfrågan i studien: går det att avgöra, utifrån dessa material, om det är fråga om homofobiska hatbrott?

Material nummer två är slutredovisningsuppgifterna från respektive polismyndighet. Det tredje materialet är åklagarmyndigheternas uppgifter om målnummer för respektive fall. Det fjärde materialet är de domar som anmälningarna

resulterat i. Och det femte materialet är några intervjuer med aktörer i händelserna. Motivet till att studien bygger på flera olika material är att vart och ett av dessa inte ger en tillräckligt bred eller djup bild. Dessutom är det intressant att undersöka fenomenet hatbrott utifrån flera olika aktörsperspektiv, eftersom ett underliggande syfte är att försöka komma närmare svaret på frågan varför tillämpningen av den hatbrottsrelaterade straffskärpningsregeln enligt tidigare studie²⁶ brister.

21 Brå rapport 2002:9.

22 Brå rapport 2002:9 s 25. Av de 4 284 anmälningarna ledde 344 till åtal, vilket är åtta procent.

23 Brå 2002 s 7-10.

24 Kodningen avsåg polismyndighet, brott, datum, tid och plats, ålder, kön och sällskap för utsatt respektive misstänkt, relation utsatt/misstänkt, skador, anmälare, vittnen, slutredovisningsuppgift samt uppgift om beslutsnivå, polis eller åklagare.

25 Ett slags valideringsvariabel, dvs ett mått på om det överhuvudtaget är fråga om ett homofobiskt hatbrott, om det är tveksamt eller om det är tydligt.

26 Brå 2002.

3 DE MISSTÄNKTA & DE UTSATTA

3.1 Vilka är de?

I de 367 anmälningarna om misshandel och olaga hot/ofredande går det att utläsa något om den misstänkta i 333 fall. I de flesta av dessa anmälningar finns en misstänkt med namn och personnummer (60%). I en fjärdedel av fallen finns en misstänkt, men utan namn (28%). I ett fåtal fall (7%) finns ingen misstänkt överhuvudtaget.²⁷

I nästan 70 procent av händelserna är det en ensam misstänkt, i de resterande fallen är det två eller flera personer. Det är vanligast med en manlig angripare (87%), endast elva procent av fallen hade en ensam kvinnlig angripare. I ett fåtal fall var det angripare av olika kön (2%, motsvarande 8 händelser). Liknande fördelning gäller för de utsatta, 82 procent män, 12 procent kvinnor och i sex procent av fallen var det både kvinnor och män som utsattes samtidigt. Av de misstänkta männen var drygt hälften 20 år eller yngre. Motsvarande förhållande gällde för 45 procent av de misstänkta kvinnorna.

Den utsatta är oftast ensamt offer, men i 20 procent av anmälningarna är det fler än en som utsatts vid samma händelse. I drygt 200 händelser framgår den misstänkta's ålder. Som väntat finns det fler uppgifter om de utsatta eftersom det handlar om anmälningar från just dessa.

Tabell 1: Åldersgrupper för misstänkta och utsatta

Misstänkta, åldersgrupper (N=215)		Utsatta, åldersgrupper (N=323)	
<15 år	23%	<15 år	17%
15-20	29%	15-20	21%
21-30	17%	21-30	24%
31-40	12%	31-40	16%
41-50	11%	41-50	13%
51-60	7%	51-60	7%
61<	1%	61<	2%

²⁷ Ett par av de uppgiftslämnande polismyndigheterna har identifierat uppgifter om de misstänkta, detta gäller för ca fem procent av anmälningarna.

3.2 Vilken relation har de?

En av de viktigaste frågorna på hatbrottsområdet brukar gälla vilken slags relation den misstänkta och den utsatta har. Grundtanken med hatbrottslagstiftningen har ju varit att skärpa straffen för dem som ger sig på minoritetsgrupper, oftast främmande personer. I detta material är det inte helt lätt att utläsa vilka dessa relationer har varit. En av orsakerna till detta är att nästan 60 fall inte på något sätt röjer svaret. Av de fall som går att använda i denna fråga, har jag tolkat anmälningstexterna som att ungefär hälften av fallen gäller obekanta misstänkta. Här är det viktigt att markera att ungefär en femtedel av händelserna leder till osäkerhet i tolkningen, nämligen i de fall hoten kommer per mail, läggs ut på nätet, talas in på telefonsvarare eller sms:as.

Antalet fall där det går att utläsa något om relation är 306 av de 367. I ungefär hälften av händelserna verkar det vara en obekant misstänkt, alltså ingen känd eller antagen relation till den utsatta. Den andra hälften består av skolkamrater (16%), ytligt bekanta (14%), grannar (8%), kund/företagare (7%), ex-partners (4%), lärare/elev (3%) och arbetskamrater (1%). Kopplat till frågan om "stranger danger" ovan betyder detta resultat att det är lika vanligt att angriparna är mer eller mindre bekanta med de utsatta, som att de inte är det.

3.3 När och var inträffar händelserna?

Polisdata innehåller oftast mycket konkreta angivelser om tidpunkt och arena för händelsen, så även i detta material.

Tabell 2: Tidpunkt för händelsen (N=364)

Tidpunkt	Andel
Vardag 07.00-19.00	22
Vardag 19.01-06.59	13
Fre-sön 07.00-19.00	10
Fre-sön 19.01-06.59	32
Fortlöpande ²⁸	23 =100%

²⁸ Fortlöpande eller upprepad händelse, t ex angrepp genom upprepat ringande på telefon, attacker genom Internet etc. När

Tabell 3: Arena för händelsen (N= 363)

Arena	Andel	
Allmän plats	31%	
Tele, sms, nät	22%	
Hemmiljö	15%	
Skola	14%	
Nöjesliv	8%	
Arbetsplats	3%	
Gayställe	2%	
Transport	2%	
Anstalt	1%	
Övrigt	2%	
		= 100%

informationen från fritexterna kodas, tas den ur sitt sammanhang, avkontextualiseras, och blir inte helt begriplig. Fritexten kan dels läsas automatiskt, det vill säga uppdelat i små delar, och ger då ett kodningsunderlag, som resulterar i tabeller. Dels kan texterna läsas för att analyseras mer helhetligt och resultera i kortare berättelser, s k typfall. Här har båda läsningarna gjorts. Den siffermässiga återfinns i bilagan, den berättande följer här.

3.4 Vad hände mellan parterna?

Frågan kan besvaras utifrån minst tre olika perspektiv:

Det *juridiska* perspektivet är att anmälningarna oftast avser brottet olaga hot eller ofredande (49%). Händelsen rubricerades som misshandel i 23 procent av dessa anmälningar och därefter misshandel i kombination med olaga hot/ofredande (9%), olaga hot/ofredande i kombination med annat brott (8%), misshandel i kombination med annat brott (7%), samt annat brott – t ex hundstöld (4%).²⁹

Folkhälsoperspektivet är att eventuella skador går att utläsa i 174 fall av de 367, dvs för knappt hälften. Av dessa har 57 procent av de utsatta synliga skador, 35 procent psykiska skador och åtta procent har drabbats av skada på sin egendom.

Enligt det *kriminologiska* perspektivet är en central fråga om det går att utläsa vad som hände, hur kategorin ”hatbrott” konstrueras. Var det fråga om hatbrott? Den här validitetsfrågan dvs ”mäts verkligen det som avses att mätas” har alla som arbetat med eller mot hatbrott konfronterats med, inte minst åklagarna. För att närmare undersöka den frågan, får man gå djupare in i materialet än kodresultatet av anmälningsdokumenten. När

det gäller den arenan är upprepade utsatthet frekvent.

²⁹ Kategorin har trots felkodningen tagits med i redovisningen av detta material.

4 VAD HÄNDER VEM PÅ VILKEN ARENA?

De berättande texterna från polisanmälningarna, fritexterna, har använts som grund för tematiseringar utifrån vad de huvudsakligen verkar innehålla. En uppgift som finns i alla fritexter är var händelsen ägt rum. Med utgångspunkt att olika typer av brott med hatbrottstema enligt offerstudier begås på olika platser har berättelserna delats in efter plats. Platserna kallas här *arenor*, eftersom det både är fråga om geografiska platser, som hemmet, men också om "platser" som tele, nät och mobilmeddelanden. Materialet är insorterat i och presenteras utifrån arenorna allmän plats, telefon/nätet, hemmiljö, skola, nöjesliv.³⁰

4.1 Arenorna & typfall

I detta avsnitt presenteras de typfall som kan sägas representera händelserna på de olika arenorna. Typfall avser ärenden som är typiska på något sätt. Det finns två sätt att presentera typfall. Antingen konstruerar man ett fall som är ett "genomsnittsfall", eller så väljer man ut ett autentiskt fall. Det senare valdes för denna presentation.

De aktuella händelserna har utspelat sig på – i rangordning – följande arenor: Allmän plats, Tele, sms & nät, Hemmiljö, Skola, Nöjesliv, Arbetsplats, Gayställe, Transport, Anstalt samt "Övrigt".³¹ Denna frekvensordning behöver givetvis inte innebära att det faktiskt *sker* flest hatbrott just i denna ordning, på just dessa arenor. Snarare betyder det att händelser som av de utsatta *tolkas* som hatbrott eller av polisens registreringssystem *klassas* som hatbrott, kan placeras i den ordningen. Att anmälningsbenägenheten påverkas av ett flertal olika faktorer som arena, bekantskap med angriparen, egen förskyllan, brottets allvarlighetsgrad och konsekvenser, rädsla samt att man inte vill bli stämplad som homosexuell av

polisen är känt sedan tidigare.³² Måhända har även den eventuella vetskapen om att säkerhetspolisen registrerar dessa fall en hämmande verkan på anmälningsbenägenheten för den utsatta.

4.1.1 Allmän plats

Allmän plats utgör en samlingsbeteckning för arenor som gator och torg, perronger och affärer, dvs där man oftast – åtminstone i storstäderna – omges av främlingar. Det handlar om kvälls- eller nattetid, ibland flera obekanta gärningsmän som är i 15-20-årsåldern mot en eller två utsatta som är i 20-35-årsåldern. Händelserna resulterar oftast i synliga skador. I färre än hälften av fallen finns något namn på misstänkt person. Av de händelser som går vidare till åtal, består dock majoriteten av sådana som inträffat på allmän plats.

Typfallet handlar om två nittonåriga ynglingar:

Bill och Viktor är partners och har tillsammans varit på en gaykrog. De går därifrån till T-banan. Viktor drar sitt kort och passerar spärren och då Bill ska dra sitt kort så dyker det upp en man bakom honom. Mannen tar tag i Bills axel och samtidigt som Bill vänder sig om så säger mannen: "E du homosexuell din jävel"? Han slår Bill i huvudet med en batong, varpå han springer från platsen. (225)

4.1.2 Telefon & nätet

Kategorin telefon/nätet innehåller flera olika typfall. Ett är att någon lägger ut en text om någon annan på en hemsida på nätet. Ett annat exempel är sms-meddelanden med hotfull text. Ett tredje är telefon-/mailtrakasserier direkt eller inspelade på telefonsvarare. Som väntat är det den mest indirekta och anonyma kategorin, vilket också innebär att det sällan går att fastställa exakt händelsedatum och ofta handlar det om upprepade "attacker". I färre än hälften av fallen finns uppgifter om den misstänkta. Det kan dock konstateras att den annars låga andelen kvinnliga utsatta, runt 12%, här är högst av alla kategorier, 21%. Andelen fall som går vidare till åtal från denna arena är den lägsta, 6%.

30 Förutom dessa platser finns: transport, sport, anstalt, bibliotek, affär. Men antalet sådana platser är för litet för att kunna innehålla sk typfall.

31 Här presenteras typfall för de fem arenor där ca tio procent eller mer av händelserna har utspelats, tillsammans ca 90 procent av fallen.

32 Tiby 1999 s. 207-209. Anmälningsbenägenheten vid hatbrott med homofobiskt motiv specialstuderas under vt 2006 vid Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet av C-studenten Elin Sonnelind.

Typfall som handlar om sms-ofredande:

TVå samboende kvinnor anmäler en tredje kvinna för att hon sänt dem kränkande sms. Det hela började med att hon skulle hyra målsägarnas lägenhet. Då målsägarna hade köpt en ny lägenhet fick de inte hyra ut sin lägenhet i andra hand. Kvinnan som redan hade flyttat in i lägenheten fick bo kvar under uppsägningstiden om hon ville. Men hon hade inte råd och flyttade ut. Efter denna incident började hon skicka kränkande sms till kvinnorna. Exempel på innehåll: "Jag hatar er jävla FLATOR! SUG MIN FITTA!!" I februari kom det ytterligare sms, totalt sju stycken, alla med samma typ av förnedrande text. I det sista som kom stod det bl a: "Ni två är så jävla typiska flator! Den ena av er ser mest ut som en kille! Jämlighet?? Flator, Ruggigt!! Äckligt! Snuskigt! Snedvridet! Sjukt! Onormalt!!!" Kvinnan har även ringt till målsägarna och sagt kränkande saker till dem, om dem. Ett av samtalen har målsägarna inspelat på telefonsvararen.(303)

4.1.3 Hemmiljö

Även händelser i hemmet är av flera olika karaktärer. Grovt kan de delas in i angrepp från någon i familjen, granne eller bekant samt angrepp från obekant. Händelserna är väl utspridda tidsmässigt sett med en liten övervikt för fortlöpande eller upprepade händelser. Hemmet är den vanligaste arenan, efter tele/nätet, där kvinnor har blivit utsatta, enligt detta material. Den vanligaste relationen mellan misstänkt och utsatt är att de är grannar. Och det är – efter skolan – den arena där högst andel misstänkta finns angivna med namn. Efter allmän plats är det brott på denna arena som andelsmässigt oftast går till åtal.

Typfall 1 från denna arena handlar om en 14-årig pojke och hans styvfar:

Pojken har ett flertal gånger utsatts för verbala förolämpningar, hotelser och ibland även misshandel av sin styvfar. Enligt anmälan har gärningarna varit ett led i en upprepad kränkning av pojkens integritet och varit ägnade att allvarligt skada hans självkänsla. Skeendena exemplifieras med att pojkens fick ett slag på kinden av mannen. Mamman fick gå emellan och hindra honom. Pojken blir hela tiden verbalt förolämpad av mannen genom att han bland annat kallar pojken för "bög", "fjant" samt säger att han är värdelös. (310)

Typfall 2 från samma arena handlar om en man som ofredas genom klotter:

Någon har sprayat förklänande omdömen om målsäganden på hyreshusets ytterdörr med svart färg: "Vi vill inte ha bögar i (orten). Vi ser dig (namn)". Texten avslutas med ett hakkors.(340)

Typfall 3 handlar om en granne som ofredar:

En granne har vid ett flertal tillfällen ofredat målsäganden samt även kommit med uttalanden som målsäganden uppfattat som mycket hotfulla. Orsaken till det inträffade skall enligt målsäganden vara hans homosexuella läggning som grannen inte kan acceptera. (359)

4.1.4 Skola

Skolvärlden som arena för hatbrottsrelaterade händelser bjuder på flera faktorer som är återkommande. Hit hör kön, ålder och relation för parterna. De är unga, pojkar och klass- eller skolkamrater. Ibland är det flera angripare, men oftast en huvudaktör. Händelsen består ofta av ett fortlöpande och upprepat skeende, t ex trakasserier eller mobbning som löper under lång tid. Vidare att den utsattas lidande är markant, manifesterat t ex genom att inte våga gå själv (eller alls) till skolan. Hit hör också att det är någon annan som polisanmäler – förälder eller skolan. Gemensamt för de flesta av dessa fall är att den misstänkta är under 15 år, alltså inte straffmyndig. Detta leder, trots att nästan nio av tio misstänkta är namngivna, till att ärendets rättsliga bana slutar i och med polisanmälan. Men i vissa fall sker underrättelse till socialtjänsten enligt LUL §31.

Typfall om två trettonåriga pojkar i skolan:

Under senaste veckan har angriparen varit på den utsatta och nypit honom och kallat honom "jävla bög" så fort han har sagt något. Angreppen har resulterat i blåmärken på underarmar, bröst och rygg. Han har också sagt "jag ska slå dig så jävla mycket att du börjar tjura" och hotat att döda honom. Trots att den utsatta är större och starkare än angriparen vill/vågar han inte ge igen eftersom han är rädd att angriparen ska spåra ur totalt och bli "helt galen". (224)

4.1.5 Nöjesliv & gayställe

Som väntat sker händelser i nöjeslivet på helgkvällar, med en hög inblandning av alkohol.³³ Både den misstänkta och den utsatta är vanligen män i åldrarna 20-35, lika ofta bekanta som obekanta. Något oftare finns namn på misstänkt, men knappt vart tionde fall går vidare i rättskedjan.

Typfall om en 28-årig man som attackeras av en 19-årig dito på en gayklubb.

28-åringen dansade på dansgolvet. Han kände att han fick ett slag mot sitt huvud och vände sig om för att titta vem som slog honom. Han såg inte vem det var och vet inte orsaken till slaget. Hans vänner fick tala om för honom att han blödde, han var lite chockad vid anmälan. Två andra män som befann sig på platsen gjorde ett antal uttalanden om homosexuella som fick patrullen att misstänka att misshandeln mot målsäganden skedde pga att han vistades på en restaurang med homosexuella besökare. Utanför restaurangen hängde "regnbågsflaggan". (236)

4.2 Slutsats

Denna genomgång av typfall från anmälningsmaterialet visar med all önskvärd tydlighet det problem som nämndes i inledningen. Vem kan utsättas för homofobiska hatbrott? Av dessa fall är det ungefär hälften där det finns en (uttalat) homosexuell utsatt. I den andra hälften är det oklart. Vad kommer detta att betyda för fallens fortsatta behandling i rättsväsendet?

33 Här grundat enbart på uttalad förekomst av alkohol. I många andra fall är det högst troligt, men ej inskrivet i fritexten.

5 BEDÖMNING AV HÄNDELSERNA I RÄTTSVÄSENDET

5.1 Flödet i rättsväsendet

Utifrån anmälningsnumren som Säpo bistod med, rekviderades dels själva anmälningarna, dels så kallad slutredovisningsuppgift från de 19 berörda polismyndigheterna. Av dessa uppgifter går det att utläsa hur polisen bedömer händelsens möjliga vidare gång inom rättsväsendet, det vill säga om det anses relevant att anmäla händelsen till åtal. Relevansen bedöms utifrån troligheten att den misstänkta kommer att dömas för gärningen. De uppgifter som framgår av slutredovisningsuppgiften är:

A Om förundersökningen ej inleds/läggs ned anges:

- brottskod(-er)
- anmälningsnumret (xxxx-Kxxxxx-04)
- motivet till beslutet
- namn samt titel på undersökningsledaren

B Om förundersökningen inleds/fortsätter anges:

- brottskod(-er)
- anmälningsnumret (xxxx-Kxxxxx-04)
- misstänkta personsnummer
- diarienummer till åklagarkammaren.

På grund av att vissa anmälningar saknas eller varit felsorterade samt att vissa anmälningar varit ofullständiga³⁴ finns sammantaget endast 332 av 367 möjliga slutredovisningsuppgifter (90%). Av de uppgifter som finns med i dokumenten framgår att det finns minst 25 motiv att inte inleda/lägga ned förundersökning.³⁵ I detta material återfinns 21 av dessa 25 olika motiv för beslutsunderlag från slutredovisningsuppgifterna.³⁶

Tabell 4: Mest frekventa utfall av anmälningarna enligt slutredovisningsuppgift (N=332)

Beslut	Andel
Brott kan ej styrkas	32%
Misstänkt under 15 år	12%
Spaningsuppslag saknas	12%
Ej spaningsresultat	12%
Fortsatt förundersökning, åklagare	10% ←
Övrigt	22% Vidare till åtal

Detta utfall betyder alltså att tio procent av anmälningarna om homofobiska hatbrott vad gäller misshandel och olaga hot/ofredande ledde vidare till åklagarmyndighet. Närmare bestämt är så fallet för 18 procent av misshandelsfallen och fem procent av olaga hot/ofredande.³⁷ Fördelat på kön ledde sex procent av de fall, där kvinnor var misstänkta, till åtal, jämfört med 12 procent av de fall där män var misstänkta.

Vad kan sägas om detta resultat – är det uppseendeväckande? Utifrån en föreställning om att majoriteten av anmälda brott ska leda till åtal är det naturligtvis alarmerande. Utifrån tidigare studier om uppklaringsprocenten är det dock ett väntat resultat. Begreppet uppklat brott betyder antingen att en person har bundits till brottet eller att brottet har klarats upp på annat sätt. Här avses så kallade personuppklat brott, vilket innebär att åtal väckts mot en misstänkt gärningsperson.³⁸ I Brottsförebyggande rådets studie från år 2002 gällande alla hatbrott från år 2000, gick åtta procent vidare till åtal. Detta gällde även de homofobiska hatbrotten. Denna andel låg för övrigt på ungefär samma nivå som samtliga brottsbalksbrott.³⁹ Det är således ett stort svinn på vägen från anmälan till

34 Externt respektive internt bortfall.

35 Ett av de 25 alternativen, nr 13, innehåller "Annat" samt fritextrader.

36 Spaningsuppslag saknas, Ej påkallat av allmänt intresse, Uppenbart ej brott, Mt under 15 år, Angivelse saknas, Ej brott under allmänt åtal, Brottskan ej styrkas, Brottskan går uppenbart ej att utreda, Överlämnas till annan myndighet, Mgd vill ej medverka i utredningen, Ej spaningsresultat, RB 23:4a, Mgd har lämnat landet, förväntas ej åter, Går ej att föra i bevis, Ej så kännbar fridskränkning, FU kan ej förväntas leda fram till ngn misstänkt, Bevisningen räcker ej, Okänd gärningsman, Skulle

ej föranleda annan påföljd än böter, Annat beslut som avslutar brottsmisstanke (Utan text).

37 Observera dock att det totala antalet av de 332 anmälningarna som gick vidare, endast var 35 stycken, varför procentsatser kan bli missvisande.

38 Brå: www.bra.se: Anmälda brott, uppklat brott och misstänkta personer.

39 Brå 2002 s 25 och 26.

dom. Något anmärkningsvärt är det att detta gäller även de så kallade prioriterade hatbrotten. Det bör också noteras att en betydligt utökad sökordsmängd hos Säpo inte ledde till lägre andel åtal.⁴⁰

5.2 Beslutsfattare

Vem har då fattat besluten om vad som ska hända med anmälningarna? Av de 332 slutredovisningsuppgifterna framgår i 295 fall vem som fattat beslutet (89%). När det gällde nedläggningsbeslut⁴¹ framgår att 213 av dessa beslut är fattade av polis (72%), medan 78 av besluten fattades av åklagare (28%).

Fördelat på brottstyperna misshandel respektive olaga hot/ofredande (med tillsammans 220 anmälningar), visar det sig att 15 procent av besluten om nedläggning av misshandelsfall fattades av åklagare och 85 procent av polis. Motsvarande andelar för olaga hot/ofredande var 24 procent åklagarbeslut och 76 procent polisbeslut. Detta trots beslutet från riksåklagaren att brott med hatbrottsmotiv ska utredas av åklagare.⁴² En viktig fråga är dock om den anmälningmottagande polismannen/-kvinnan identifierade händelsen som ett möjligt hatbrott. Frågan besvaras tyvärr inte av detta material. Det innebär att det inte går att uttala sig om huruvida de beslut som fattats av polis, i stället för av åklagare, strider mot regeln om åklagarbeslut. Dock har ju alla de anmälningmottagande poliserna haft *möjlighet* att identifiera händelsen som ett hatbrott, eftersom det är de själva som återgivit hatbrottsmarkörerna som t ex ”bögjäväl”.

5.3 Arena, beslutsfattare & slutredovisning

Totalt fattades 207 av de 290 besluten i slutredovisningsuppgifterna av polis och 83 av åklagare (72% respektive 28%). Högsta andelen åklagarbeslut finns rörande arenorna Hemmiljö 58 procent, Allmän plats 31 procent, Tele/nät

23 procent och Nöjesrelaterat 18 procent. Sett till vilken polismyndighet som har högst andel åklagarbeslut, redovisas endast myndigheter med 10 eller fler anmälningssärenden (9 av 19 myndigheter).

Tabell 5: Fördelning av beslutsfattare vid slutredovisningsuppgift, polis & åklagare. (N=228)

Polis- myndighet ⁴³	Antal anmäl.	Andel åklagarbeslut	Andel t åtal
Norrbottnen	12	42%	20%
Västmanland	15	40%	29%
Uppsala	10	30%	10%
Skåne	47	28%	10%
Örebro	11	27%	8%
Stockholm	74	26%	5%
Västra Götaland	36	25%	10%
Jönköping	12	25%	0%
Södermanland	11	0%	15%

Tabellen visar att det är tämligen stora skillnader mellan de olika polismyndigheternas hantering av anmälningar som rör homofobiska hatbrott.⁴⁴ Naturligtvis kan skillnaderna avseende hur stor andel av besluten som fattas av åklagare samt hur stor andel som går vidare till åtal kunna förklaras med att det är juridiska olikheter. Det kan i en polismyndighets fall vara fråga om mycket grövre fall än i en annan polismyndighet, därav högre andel åklagarbeslut respektive åtal. Men vid genomgång av detta material verkar det inte vara så.

40 Säkerhetspolisen 2005 s 8.

41 Av besluten att sända ärendet vidare till åklagarmyndigheten framgår sällan tjänstetitel på beslutsfattaren.

42 Rikspolisstyrelsen 2005, En handledning för att förbättra stödet till offer för homofobiska brott, s 13.

43 Polismyndighet med färre än 10 anmälningar redovisas ej här.

44 Förutsatt förstås, att det var fråga om hatbrott...

Tabell 6: Polismyndighet och antal anmälda misshandelsbrott och olaga hot/ofredande.⁴⁵ (N=193)

Polismyndighet	Andel misshandel
Norrbottn	21%
Västmanland	9%
Uppsala	57%
Skåne	36%
Örebro	36%
Stockholm	33%
Västra Götaland	28%
Jönköping	38%
Södermanland	33%

Snarare än juridiska förklaringar kan det vara fråga om personliga/myndighetsmässiga olikheter, dvs att man gjort olika slags bedömningar av likartade fall. För att kunna avgöra om så är fallet, krävs dock ett större material.

⁴⁵ Här är blandade anmälningar borttagna, därför bygger tabell 6 på färre fall än tabell 5.

6 DOMARNA

Brottmålsdomarna är det material som anmälningarna kan kontrasteras emot när det gäller frågan om anmälningarna ledde vidare. Kanske kan de knapphändiga, ibland helt obegripliga fritexterna i anmälningarna, göras begripliga genom att man undersöker det sista dokumentet i kedjan. Domen, ska tilläggas, visar dock inte vad som hände utan snarare hur berättelser och bevis om händelser har bedömts. En förutsättning är förstås att åklagarna har fört vidare och tagit upp det hatbrottsmotiv som kunnat skönjas i polisanmälan.

Det är 35 av 367 anmälningar som gått vidare från polisen. För dessa har respektive åklagare angivit målnummer, dvs kopplingar till brottmålsdomar, i 28 fall (83%).⁴⁶ I två av dessa fall kunde brott ej styrkas, ett fall är ännu ej avslutat och ett fall saknas det uppgifter om. Sälunda har 24 domar sänts från domstolarna. Av dessa domar innehåller tio överhuvudtaget *ingenting* som antyder något om hatbrott, eller ens verbala uttryck, än mindre något om straffskärpning. De resterande 14 domarna består dels av fall där hatbrottsmarkörer som ”bög” har använts, men utan att begriplig innebörd av detta presenteras. Dels finns ett par fall där hatbrottsmotivet går att följa från anmälan och dessutom behandlas på ett tydligt sätt.

6.1 Domar helt utan hatbrottskoppling

Här är inte fråga om att undersöka om domstolarna, åklagarna eller poliserna har gjort ”fel”. För att göra en sådan studie möjlig krävs en djupare dykning in i materialet än vad denna pilotstudie medger.⁴⁷ Det som blir aktuellt är att se vad som faller ifrån under vägen från händelse till ”hatbrott”. Processen kan liknas vid en konstruktion av kategorin homofobiska hatbrott.⁴⁸ Om den utsatta definierar det som ett hatbrott, talar om detta för polisen som

tar med detta i anmälan, och liknande bedömning görs av åklagare och domstol, då konstruerar dessa aktörer ett hatbrott. Men är det någon länk i kedjan som brister i det avseendet, så blir det inget hatbrott. Det som finns med i anmälan, men inte i de därpå följande domarna, kan ju karaktäriseras som irrelevant eller åtminstone som icke värt att följa upp, föra vidare. Jag har valt att jämföra alla domarna med anmälningstexterna.⁴⁹ Först redovisas innehållet i anmälan, därefter sammanfattning av rättegångsbehandlingen.

Par på stan

I detta fall anges i *polisanmälan* ”misshandel/homofobiskt”. Det är en kvinna och en man, båda 25 år, som har varit på en festival i staden. De möter den misstänkta som enligt anmälan ”började med att fråga målsägandena om de var homosexuella och utförde sedan brotten”. För anmälningsmottagaren var detta centralt.

I *domstolen* finns uppgiften om homo-frågan inte med. Den 18-åriga gärningsmannen döms för misshandel och får villkorlig dom samt dagsböter. Han förekommer inte i belastningsregistret med någon anteckning ”av betydelse” för valet av påföljd i målet. (Fall 5)

Spänd stämning i skolan

Den utsatta fick enligt *anmälan* ett knytnävsslag på kinden så att det uppstod ett blåmärke. Detta sker i skolan, och parterna är 15 år. Det framgår också att ”Under hösten har han varit utsatt för ofredande genom att samma person vid flera tillfällen bland annat har kallat målsägaren för bög, ful och äcklig”.

När vi hamnar i *domstolen* sker händelsen på en buss, och angivelsen ”bög” är borta. I stället finns en beskrivning om att förhållandet mellan ynglingarna under åtskilliga år varit ”mycket spänd”. Den misstänkta döms för ofredande och påföljden blir dagsböter. Av domen framgår ej eventuell tidigare brottslighet. Samma gärningsman är dock aktuell i ett annat mål (där homofob-markören finns angiven) och av detta framgår att han tidigare blivit anmäld för misshandel, är aktuell inom socialtjänsten och ofta skolkar, samt är regelbundet berusad. (Fall 73)

46 Bortfallet beror på att ett par åklagare ej har svarat inom tre veckor och därför har fallens vidare öden ej kunnat utrönas. Vidare fanns något fall där åtalet lades ned. Flera svar har kommit efter denna tid, men dessa har ej hunnit bearbetas för denna rapport.

47 Till exempel genom att ta del av förundersökningsmaterialet, något som resurserna för denna pilotstudie inte medgivit.

48 Se vidare Tiby 2005 ang flödet från händelse till hatbrott. Primärt vore förundersökningsprotokollen av intresse vid en fördjupad studie.

49 Målnummer anges inte för de domar det gäller då sekretessavtalet med utlämnande polismyndigheter inte medger angivande av anmälningsnummer och följande målnummer. Domarna finns förvarade hos författaren.

Ex-partner utanför hemmet

Den misstänkta mannen i 50-årsåldern har enligt *anmälan* vid flera tillfällen trakasserat sin fd sambo, en kvinna i 45-årsåldern. Han har skrivit plakat med "förnedrande ord" om henne och ringt till arbetsplatsen samt skrikit utanför bostaden. Vid ett tillfälle skulle två väninnor till kvinnan hämta henne för att gå ut och äta. Mannen ringde då och frågade om han skulle skriva att (hon) var lesbisk på skyltarna, enligt *anmälan*. Mannen närmade sig de tre kvinnorna när de var på väg ut, och väninnorna skyddade den utsatta och ringde polisen.

Av *domen* framgår att han "yttrar obscena saker" om henne, att han "skriker otrevliga saker" och att han placerar en skylt på kvinnans bil "med sexuellt kränkande innehåll". Han är inte tidigare dömd. Brotten som han ska fällas till ansvar för bedöms som allvarliga då det är fråga om en upprepad och systematisk förföljelse av en skyddslös, tidigare närstående kvinna, bland annat i hennes hem. Mannen döms för olaga hot till fängelse i två månader. (Fall 124)

Snatteri i butik

När en anställd ska gripa en snattande man sparkar denne honom i ryggen enligt *anmälan*. Vidare säger den misstänkta 42-åriga mannen till affärsexpediten: "Det här ska jag aldrig glömma. Jag ska ta dig din lilla böggjävvel! Jag ska märka dig din lilla böggjävvel!".⁵⁰

I *domen* görs detta om till "otrevliga uttalanden". Gärningsmannen döms till fängelse i tre månader. Han förekommer tidigare under 23 avsnitt i belastningsregistret. (Fall 223)

Mobbning och misshandel i skolan

En mamma *anmäler* till polisen att hennes son varit mobbad under ett års tid i skolan. Han är 14 år, huvudentagonisten är 15 år, men det är flera elever som misshandlat och spottat på honom, kallat honom för "bög" och liknande okvädingsord. Flera exempel på misshandelssituationer tas upp i *anmälan*, bl a hur den misstänkta fimpas en cigarett mot pojken huvud.

Varken i *domen* eller i stämningsansökan finns ett ord om "bög" eller liknande. Det konstateras i *domen* att den misstänkta gjort sig skyldig till misshandel vid två tillfällen, bl a genom att överfalla den utsatta med en hammare i ryggen. Rätten anser inte att en gles vårdplan från socialtjänsten är tillräcklig, utan gärningsmannen ska få ungdomstjänst för att få erforderlig skärpa, trots att han tidigare är ostraffad. (Fall 229)

Misshandel på bussresan

Även detta fall gäller skolvärlden, men nu på vägen därifrån. Den utsatta är enligt *anmälan* en 14-årig pojke och misstänkt är en 55-årig busschaufför. Den utsatta och hans kompis satt på bussen på väg hem från skolan. Enligt *anmälan* höll de på "att skoja" på bussen. Då stannar chauffören och skriker åt pojkarna: "Böggjävlar! Jag har kört taxi och jag har sett bögar som hänglar mindre än ni gör!". Ena pojkarna svarar då: "Kalla mig inte för böggjävvel, gubbjävvel!". Då reser sig chauffören, går fram till honom, knuffar honom två gånger och ger honom sedan ett slag i magen. En kamrat någon plats längre bak frågar: "Slår du ett barn?"

I *domen* heter det att pojkarna stöjade och "skojbråkade", varför chauffören stannade bussen och "ifrågasatte högljutt" deras beteende. Tingsrättens bedömning är att det är "i och för sig försvårande att en vuxen man – under tjänstgöring som busschaufför – misshandlat en 14-årig skolelev. Med hänsyn till bl a de omständigheter som föregick misshandeln och den relativt utsatta situation som (chauffören) befunnit sig i – samt att misshandeln endast medfört övergående smärta – kan påföljden dock stanna vid ett måttligt bötesstraff." (Fall 231)

Misshandel vid hållplatsen

Också detta är ett skolfall. Den 14-åriga pojkarna är på väg från skolan till bussen. Han står och väntar vid hållplatsen då en yngling, 50 meter därifrån, skriker åt honom att komma. 14-åringen vill inte gå dit enligt *anmälan*. Då skriker ynglingen bl a "du är en bög" och "gå hem och knulla din mamma". Han får som svar "håll käften". Då blir 14-åringen misshandlad genom slag och sparkar.

⁵⁰ Detta fall är egentligen felsorterat, det är fråga om våld respektive hot mot tjänsteman samt våldsamt motstånd och snatteri.

Den 16-åriga tidigare ostraffade angriparen döms för misshandel och ska betala dagsböter. I domskälen återfinns uttrycket ”knulla din mamma” med, men bög-påståendet saknas. (Fall 312)

Skallning på stan

Den misstänkta 29-årige mannen skallar en 24-årig homosexuell man. Den utsatta uppger i *anmälan* att han tror att han blev misshandlad enbart för att han och hans sällskap är homosexuella. Ingen provokation föregick händelsen enligt anmälan.

När detta fall hamnar i *domstolen* medföljer ingen information i stämningsansökan från åklagaren om motivet. Inte heller förekommer några sådana uppgifter i domen. Gärningsmannen har erkänt, bett om ursäkt och är villig att utföra samhällstjänst. Så sker. (Fall 237)

Hot hos myndighet

När den 53-åriga klienten inte får det han vill ha på myndigheten, försöker han klättra över den vägg som skiljer väntrummet från handläggarnas arbetsplatser och skriker och spottar ”jag ska döda dig”, ”din jävla bög” samt ytterligare liknande tillmälen.

I *domen* är detta översatt till ”skällsord och förolämpningar”. Tingsrätten skriver: ”Hotelserna har varit av verbal karaktär. De har kommit från en person som uppenbart inte kunnat hantera den frustration situationen gav upphov till på ett rimligt sätt. Påföljden bör kunna bestämmas till böter.” Så sker. (Fall 366)

6.2 Domar med hatbrottskoppling

14 av de 24 domarna tar på något sätt upp hatbrotts temat eller återanvänder bög-orden från anmälningarna. Dessa 14 kan i sin tur delas in i två kategorier:

- domar där uttryck som ”bögjävlar” och liknande förekommer, men utan någon (begriplig) koppling till händelsen eller med angivande av vilken betydelse rätten fäster vid uttrycket.
- domar där sådan koppling finns och diskuteras.

6.2.1 Domar med hatbrottsmarkörer, utan behandling

Tre mot en i skolan

Den utsatta är 16 år, hans tre angripare är jämnåriga och går i samma skola. De har enligt den *anmälande* mamman dagligen kallat honom ”bög” och ”klenis”. En av händelserna som nu är aktuell gäller snöbollskastning som urartat till misshandel, då flera av angriparna kastade isbollar på den utsatta, utan att han kunde försvara sig. En flicka gick till slut fram och sade åt mobbarna att sluta. Pojken rusade hem och hämtade en kniv som han skulle försvara sig med. Skolan överväger att polisanmäla knivnehavet. En annan händelse gällde angriparnas hot att misshandla honom.

Av *domen* framgår hur en av de misstänkta ser på ”bögfrågan”. Han berättar att parterna i nian började ropa ”bög” när de möttes. ”Det var ömsesidigt och inte fråga om mobbning. Det var en jargong på skolan att knuffas och kalla varandra ’bög’.” I domskälen sägs att det är styrkt att den utsatta blev antastad genom ”kränkande och nedsättande tillmälen” samt knuffar. Sådana handlingar kan var för sig vara harmlösa, säger rätten, ”men när de systematiskt upprepas är det uppenbart att det blir fråga om ett hänsynslöst beteende som är att bedöma som brottsligt...” Ingen ytterligare behandling av eventuellt hatbrottsmotiv förekommer. Angriparna döms för misshandel och ofredande till dagsböter. (Fall 261)

Misshandel på mack

Den 17-åriga ynglingen får stryk av ett gäng jämnåriga killar utanför en bensinmack en fredagskväll i november. Händelsen föregicks av att gänget uttalat hotelser mot ynglingen och hans sällskap ”bögjävlar ni ska få stryk”. Detta är den enda hatbrottsmarkören i *anmälan*.

I *domen*, som rör fyra tilltalade och brotten misshandel samt ofredande, finns uttalandet kortfattat kommenterat: ”Tingsrätten finner dock inte att vad som hänt inne i butiken kan tas till intäkt för att (angriparna) tillsammans bestämt sig för att misshandla (17-åringen). Angriparna döms till dagsböter. En av de fyra angriparna är tidigare straffad, två gånger med böter som påföljd. (Fall 58)

Hot mot bror

Den 29-åriga målsägaren har enligt *anmälan* en ett år yngre bror. Den senare har just frigivits och får ett tag bo hos brodern. Detta fungerade en period men har nu urartat, då den inneboende brodern hotar och förstör saker. Bland annat har han skrivit ”Böjävul dö” på en skåpdörr i köket.

I *domen* nämns detta meddelande, men diskuteras inte vidare. Brodern överlämnas till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. (Fall 61)

Hot i familjen

En 70-årig man *anmäler* sin sambos sons pappa, 43 år, för olaga hot och ofredande. Han ska ha ringt ett tjugotal samtal till anmälaren och skällt. Bland annat kallar han anmälaren för ”jävla böj”.

Av *domen* framgår att angriparen är förståndshandikappad men klarar sig utan stöd från det allmänna. Vidare att familjernas relationer är ”milt sagt ansträngda”. Det framgår också att målsägaren har ett sviktande minne, bl a på grund av flera hjärnblödningar. Detta gör att tingsrätten iakttar särskild försiktighet vid bedömningen. Åklagaren har inte förmått styrka att den misstänkta uttalat ”jävla böj”, varför åtalet i den delen ogillas. Domen innehåller flera brott och sammantaget menar man att omständigheterna kring den misstänkta person är så pass speciella att skyddstillsyn är det lämpligaste, i kombination med övervakning och ett bötesstraff. (Fall 141)

Spark vid korvkiosk

En 25-årig man står tillsammans med sin flickvän vid en korvkiosk när en okänd man kommer fram till honom och säger att 25-åringen ser ut som en böj, och slår till honom. 25-åringen faller och blir då även sparkad. Han tar sig upp, flyr, blir kappsprungen och får ytterligare flera slag. Den angripna uppger att han trodde han skulle blivit ihjälslagen om inte flickvännen kommit till undsättning.

Av *domen* framkommer att den misstänkta 17-åringen var så full att han inte kom ihåg vad som hänt, men det kan ha gått till så som den utsatta berättat. Rätten behandlar inte böj-uttalandet. Man konstaterar att den misstänkta brottslighet (flera andra brott ingår i domen) normalt skulle leda till fängelse, men att det pga hans låga ålder inte finns

några synnerliga skäl för fängelse. Det blir i stället skyddstillsyn med samhällstjänst. Den misstänkta har tidigare dömts en gång. (Fall 134)

Urinerer och misshandel i skogen

Fallet utspelar sig på en badplats en fredagskväll. En 17-årig yngling råkar på en ett år yngre kille som säger att 17-åringen ”såg ut som en böj” enligt *anmälan*. Han svarar att han inte är böj. Sedan frågade den misstänkta om de skulle slåss, vilket 17-åringen inte ville. Då blev han slagen, föll till marken och blev där sparkad, bl a i huvudet.

Av *domen* blir situationen tydligare: Det är skolavslutning, ungdomar firar detta vid badplatsen. Den misstänkta har gått ut i skogen för att hämta ved. Han berättar att han stod i skogen och kissade och stördes av att 17-åringen då stod och glodde på honom. Den misstänkta skrek åt honom frågan om han var böj. Tingsrätten resonerar om händelsen: ”Misshandeln orsakades sannolikt av att (han) kände sig störd av (målsägaren). Oavsett om (han) hade anledning att känna sig störd eller inte så var hans slag och sparkar mot (den utsatta) helt oförsvarliga.” Angriparen är inte straffad tidigare, men är aktuell inom socialtjänsten till följd av en tidigare misshandelsanmälan. Domstolen menar att om det hade varit en vuxen misstänkt så hade brottet lett till fängelse: ”..Det krävs dock särskilda skäl för att döma en så ung människa (som X) till fängelse och sådana skäl finns inte i detta mål.” Däremot räcker det inte med överlämnande till socialtjänsten, utan ”med hänsyn till brottets art”, skall X även dömas till böter. (Fall 76)

Ordkrig och fylla vid vänthall

Händelsen beskrivs i *anmälan* som misshandel av en 22-årig man utförd av en 18-årig man. Det sker vid en vänthall och där kallas 22-åringen ”jävla böj” flera gånger samt blir slagen och får en ölburk kastad mot sig (utan träff).

I *domen* skrivs att den utsatta är ”öppet” homosexuell, vilket den misstänkta känner till. Han uppger å sin sida att han blivit skälld för ”homofobjävel” av den utsatta. Tingsrätten menar att tillförlitligheten i uppgifterna påverkas av att vittnena inte är opartiska och att alla varit mer eller mindre alkoholpåverkade. Detta leder till bedömningen att ingens ord väger tyngre än någon annans och åtalet ogillas därför. (Fall 194)

Alkohol, kvinnor & väktare

Ett bråk mellan två kvinnor på krogen leder till att en av de två inblandade, biter den ingripande vakten, sparkar honom i skrevet och skriker, enligt *anmälan*: ”Era bögjävlar om ni inte släpper mig så skall jag samla ihop ett gäng”.

I *domen* framkommer detta, men leder inte vidare. Händelsen är en del i ett större händelseförlopp, som resulterar i en dom gällande misshandel och våld mot tjänsteman. Det slutar med villkorlig dom och dagsböter. (Fall 364)

Fönstertittande, hotande & avklädd granne

Enligt *anmälan* har det manliga samboende parets granne under en längre tid betett sig underligt och besvärande, bl a genom att stå utanför männens fönster och stirra in. Han brukar gå runt och banka på fönster och skrika saker åt dem med anspelning på deras sexuella läggning. Eftersom männen har vetskap om grannens psykiska problem har de varit toleranta mot honom, men nu har skeendena eskalerat. Männen har blivit rädda och anmäler därför att grannen hotar ”jag skall mörda er bögjävlar”. Han har också gått emot dem med en stor kniv under hotelserna.

Domskälen inleds med att det slås fast att männen ”är ett homosexuellt par, som har bott granne med (den misstänkta)”. Här framkommer också att de tre männen tidigare hade umgåtts, bl a hade grannen fått följa med på bilbingo. Men de har nu börjat säga ifrån, eftersom ”han klädde av sig naken och började gymnastisera vid bilen, och då började han med att kalla dem bögjävlar och apor och kom med hotelser”. På grund av grannens beteende har de blivit helt utfrysta på orten, och har nu därför flyttat därifrån.

Enligt den misstänkta har han inget emot homosexuella, men han säger att han fått freda sig från den ena mannens sexuella närmanden. Tingsrätten bedömer det som att mannens berättelse är trovärdig, medan den misstänkta är osammanhängande.

Den misstänkta är dömd fyra gånger tidigare, bl a för misshandel och olaga hot. Utredningen visar att han har ett begåvningshandikapp, som tillsammans med alkohol kan leda till händelser som han anmäls för. Begåvningshandikappet är

enligt rätten en förmildrande omständighet, dvs att 29 kap 3§ brottsbalken skall beaktas. Ingenting sägs om straffskärpning enligt 29 kap 2§ 7p. Tidigare utdömd skyddstillsyn avser även denna brottslighet. Vidare skall han ställas under övervakning samt genomgå alkoholbehandling. (Fall 67)

6.2.2 Domar med hatbrottsmarkörer, med behandling

Fest, bögjävel & misshandel

Målsäganden, en 17-årig kille, satt i köket då en annan, 18-årig, kille säger ”Hej bögjävel”. ”Hej du” svarade målsäganden, som bara kände honom till namnet. En stund senare kom 18-åringen tillbaka och slog ett kraftigt knytnävsslag mot tinningen på 17-åringen, som tog då av sig glasögonen och fick ta emot ytterligare sex slag mot bakhuvudet.

Av *domen* framgår att 17-åringen är homosexuell, att han bara har berättat det för 3-4 personer, men att angriparen kan ha gissat sig till hans sexuella läggning. Angriparen säger att han inte kände till läggningen, att han blev förvånad när han fick reda på den. Han säger att det är möjligt att han använt uttrycket ”bögjävel”, men ”det betraktar han som ett skällsord som han ibland använder utan tanke på personers sexuella läggning”.

Rätten säger att det är klarlagt att händelsen inleddes med att angriparen kallade 17-åringen för ”bögjävel”. ”Däremot är det inte styrkt att det som motiv för misshandeln har förelegat en avsikt att kränka 17-åringens person på grund av hans sexuella läggning.” Man hänvisar inte heller till straffskärpningsregeln, utan tvärtom till strafflindring, då angriparen är under 21 år. Det resulterar i dagsböter. (Fall 28)

Fritidsledare hotas och outas i skolan

Detta fall rör enligt *anmälan* olaga hot.⁵¹ Det är fråga om en 15-årig pojke som på sin skola skulle tillrättavisas för sin klädsel i skolmatsalen samt för tidigare tilltag på skolgården. Det är den 40-åriga manliga fritidsledaren som råkar ut för pojkens hotelser och okvädingsord som ”jävla bögjävel”.

51 Dock markerad med ”rasistiska inslag” i anmälan, vilket verkar vara menat som en överrubrik där homofobi är outtalad underrubrik.

När fritidsledaren sitter i skolan och talar med en kollega om detta, kommer pojken in i rummet tillsammans med två andra pojkar. Han säger ”du skall få stryk, jag skall ha ihjäl dej”. Fritidsledarna försöker förklara att man ska vara försiktig med uttalanden. Pojken säger då ”den där jävla bögen, han skall inte vara kvar på den här skolan, han är äcklig”. Därefter kallas pojken in till rektor, där han vidhåller sin avsky för bögar. Skolan polisanmäler händelsen.

Av *domen* framgår att fritidsledaren är homosexuell och att angriparen kände till det. Tingsrätten menar att fritidsledaren har blivit allvarligt kränkt av händelsen, ”inte minst genom det förnedrande sätt på vilket (pojken) smädat (fritidsledaren) för dennas sexuella läggning.”

Det slutar med att pojken överlämnas till socialtjänsten med plikt att genomgå ungdomsprogrammet samt att medverka i medling, till vilken fritidsledaren sagt ja. Här kan noteras att straffskärpningsregeln inte hänvisas till, utan rätten har i stället valt att kombinera det olaga hotet med förolämpning (5 kap 3§ 1p brottsbalken). (Fall 9)

Barbög & misshandel

Den utsatta står vid baren och dricker en drink då en person som står bredvid frågar ”är du bög?” Han svarar då ”ja det är jag, stör det dig”. Han får då ett eller två knytnävsslag. I detta fall finns en handskriven anteckning på åklagarens stämningsansökan med hänvisning till 29 kap 2§ 7p brottsbalken samt texten: ”Som försvårande omständighet anförs att ett motiv för brottet har varit att kränka målsäganden för dennas sexuella läggning.”

I *domen* hänvisas till 29 kap 2§ 7p brottsbalken under ”Andra lagrum som åberopas”. Rätten säger i resonemang om påföljdsfrågan att det är fråga om ett allvarligt brott, det är gärningar som har förhållandevis högt straffvärde, även om de uppkomna kroppsliga skadorna inte var särskilt svåra. Man markerar uttryckligen att handlingen har utförts med anledning av målsägandens sexuella läggning. Gärningsmannen är inte straffad tidigare, men för detta brott (och en samtidigt behandlad misshandel) får han tre månaders fängelse. Den utsatta berättar i rättegången att han är öppet homosexuell, och att han har tagit mycket illa vid

sig av händelsen. Han flyttade efter händelsen från sitt hus för att det kändes tryggare att bo i lägenhet. Av samma anledning flyttade han efter ytterligare en tid från orten. (Fall 7)

Misshandel på väg från gayställe till tunnelbanan

En 19-årig kille är tillsammans med sin jämnåriga manliga partner på väg från ett gayställe till tunnelbanan. En man dyker upp bakom honom, tar tag i hans axel och säger: ”E du homosexuell din jävel?” Därefter utdelar han ett eller ett flertal slag med batong, som träffar 19-åringens panna, och försvinner springande från platsen.

Av *domen* framgår att detta är en livlig kväll, flera olika hatbrottsrelaterade händelser har förts samman i domen, där det finns flera olika målsägare och flera olika tilltalade. Här fokuseras primärt på den händelse som anmälan gäller.

Åklagarens stämningsansökan tar specifikt upp motivet att kränka pga sexuell läggning. I domen framhålls att den utsatta varit på en restaurang som ”besöks bland annat av många homosexuella och bisexuella personer”. Det beskrivs vidare att husrannsakan hos den misstänkta resulterat i en rånarluva, ett stort antal tidningar, Nationellt Motstånd, Nordland osv. ”Tidningarna innehåller bland annat artiklar med en starkt fientlig inställning till homosexuella människor.” I domen beskrivs (flera gånger) att den utsatta var ”rätt hårt sminkad och hade mascara, men var inte uppseendeväckande klädd”. Flera olika vittnesmål refereras och tingsrätten sammanfattar dessa med att ingen var helt säker i sitt utpekande av den misstänkta. Åtalet vad gäller den misstänkta attack mot 19-åringen ogillas därför.⁵² (Fall 225)

52 Till saken hör att den grupp unga män som den aktuella angriparen hörde till, har tämligen homogent utseende, med rakade skallar och likartad klädsel. Denna grupp var samma afton aktuell även i en attack på två ”män klädda i kvinnokläder” utanför ovannämnda gayställe. Den ena av de utsatta säger att han visserligen är homosexuell, men inte tror att detta var orsaken till att han blev slagen. ”Han tror att orsaken till att han blev slagen var att han var på fel plats vid fel tidpunkt.” Tingsrättens bedömning är tvärtom att detta var orsaken till attacken. En av de misstänkta har vid gripandet för den andra miss-handeln ”uttalat sig aggressivt och starkt ogillande om homosexuella personer.” Det kan också noteras att denna anmälan borde ha ingått i det ursprungliga materialet, men så var ej fallet.

Transofredande på grillplats.

Målsägarna har grillfest i en park. I *anmälan* beskrivs hur de fyra männen, 19-24 år, varav en transsexuell, konfronterades av ett par tjejer, 16-18 år, som fällde diverse otrevliga kommentarer om transsexuella. Detta eskalerade sedan, varför de fyra männen flyttade sig till en brygga. Två av tjejerna började då kasta sten på dem; ynglingarna ignorerade detta, varpå angriparna hämtade förstärkning, bl a en 14-årig kille. Därpå sparkade de ner grillen i ån, och försökte stjäla de angripnas stereo. Ägaren tog då anläggningen och försökte gå därifrån, varpå han fick ta emot knuffar och sparkar. Tjejerna kastade en ölburk i huvudet på en av männen, sparkade honom på benen och spottade öl på två av dem.

I *domen* åberopas även andra lagrum än ofredande, nämligen straffskärpningsreglen i 29 kap 2§ 7p brottsbalken. Domskälens innehåller beskrivningen att tjejerna hade hört att en av männen var transsexuell och ställde närgångna frågor. När han inte ville diskutera sina personliga förhållanden med dem urartade samtalet och en av tjejerna kallade männen för "bögar". Detta upprepades vid nästa plats där männen angreps, två av dem blev kallade "bögar" där.

Rätten konstaterar att påföljden kan stanna vid ett bötesstraff, men ett förhöjt sådant:

"Det har framkommit i målet att motivet för att ofreda männen var att uttrycka sitt förakt för att en av männen var transsexuell. Att kränka någon på grund av sexuell läggning eller annan liknande omständighet utgör en försvårande omständighet vid bedömningen av straffet. Transsexualitet är visserligen inte uttryck för en avvikande sexuell läggning, men kan vid straffmätningen jämföras med skyddet mot kränkningar på grund av sexuell läggning. Bötesstraffet skall därför sättas högre än vad som normalt bestäms för en motsvarande gärning." Därpå beaktas gärningspersonernas ungdom och antalet dagsböter bestäms. (Fall 311)

6.3 Slutsats

Det är uppenbart att det finns en stor spridning i domstolarnas hantering av (eventuella) hatbrott. Här kan nämnas fallen "Fönstertittande, hotande & avklädd granne" (67) och "Transofredande på grillplats" (311). Trots att det förstnämnda fallet innehåller gott om indikationer på att det manliga paret angrips just för att de är homosexuella, får detta ingen betydelse i rätten. I det andra fallet har domaren dels använt lagstiftningen, dels undersökt förarbetena till lagen för att där finna att även transsexuella ska skyddas av straffskärpningsregeln.⁵³ Dessutom anges att dessa omständigheter lett till straffskärpning. En innovativ mellanform representerar fallet "Fritidsledare hotas och outas i skolan" (fall 9). Här har rätten valt att i stället för att använda straffskärpningsregeln, nyttja bestämmelsen om *förolämpning* i 5 kap 3§ och 5§ brottsbalken i kombination med olaga hot.

⁵³ Prop. 2001/02:59 s 26, 28, 41.

7 INTERVJUER

Ett av syftena i arbetet med den här rapporten har varit att inkludera ett fördjupat gärningsmannaperspektiv. Arbetet har bestått av ett antal djupintervjuer med gärningsmän, anmälare och offer. Av etiska skäl har vi kontaktat handläggande polisinspektörer i de fall som studien omfattat och ställt frågan om polismannen kunnat tänka sig att ta kontakt med de misstänkta i fallen för vår räkning. Förfrågningarna resulterade i fyra stycken informanter, men urvalet är godtyckligt eftersom sekretessen innebar vissa begränsningar.

De fyra fall som använts rör misshandel på en gata, inne på en krog och två fall av misshandel på en skola. Samtliga intervjuer har genomförts med hjälp av bandspelare, omarbetats kronologiskt och redigerats för att underlätta läsning och förståelse. Intervjuerna presenteras som fråga och svar. Frågornas syfte har varit att så uttömmande som möjligt få just den intervjuades version av händelsen, men beskriver inte nödvändigtvis "sanningen" eftersom vi endast valt att höra en persons historia i vardera fallet. Samtliga inblandade har läst och godkänt intervjuerna före publicering.

Fall 1

Bakgrund:

Under våren 2004 misshandlades en man genom ett okänt antal slag och sparkar utanför en lokal för homosexuella, i en mindre stad i Sverige. Tre personer gick förbi lokalen kring midnatt. Två av killarna passerade medan den tredje stannade och frågade "är ni bögar"? Enligt anmälan förolämpade han sällskapet genom olika homokränkande tilltal. Anmälan ledde till åtal och dom i tingsrätten där den tredje personen dömdes till 40 timmars ungdomstjänst och cirka 6 000 kronor i skadestånd.

Peter:

- Allt hände på Valborgsmässoafton för drygt två år sedan. Jag var 17 år då. Vi hade varit på en förfest hos en kompis. Det var jag, en kompis och min kusin och vi skulle gå till stan och fortsätta festa. Det tar väl en kvart till 20 minuter att gå till stan från där vi var.

Hur mycket hade ni druckit?

- Jag och min kompis delade på en sjuttis och en och en halv liter slödryck.

Jag tålde väl inte sådär jättemycket då, i alla fall inte så mycket som nu.

Vad hände sen?

- Vi kom gående på gatan och passerade ett ställe där dom säger att homosexuella brukar ha fester.

Är det en föreningslokal?

- Jag vet inte så mycket om det, jag har aldrig varit där.

Men du kände till stället innan?

- Ja man visste ju om det, vad det var för typ av ställe. Det ser ut som vilket litet partyställe som helst, det är inget stort ställe. Folk snackar väl om det, jag har en kompis som hamnade där en gång utan att det var meningen.

Vad har han berättat då?

- Han såg ett dansgolv och såg skålar med kondomer lite överallt och han tyckte det var kul för det var gratis sprit som stod på ett bord med uppställda flaskor.

Vad hände när ni gick förbi stället den här kvällen?

- Det stod ett gäng utanför och rökte när vi gick förbi och vi gick väl och skojade allmänt och så skämtade vi nåt om homosexuella. Vi sa något om att "titta på dom, dom är nog homosexuella". Jag tänkte ju att homosexuella brukar ju vara stolta för att dom är det så jag vet inte varför dom blev så sura när vi sa så där. Och så var det någon i det där gänget, jag tror det var tjejen i gänget som ropade "är det något fel med att vara homosexuella?"

Dom var väl fem stycken från början där utanför och vi var tre stycken. Det hela ledde till en diskussion då om det här med homosexuella. Men sen kom det fram då att den här tjejen, hon var inte homosexuell, hon var tillsammans med en av killarna i gänget som stod där. Det var deras tre kompisar som var homosexuella. Och två av dom gick in men en av dom stannade kvar. Jag kommer inte ihåg allt som sas och som fortsatte sägas.

Varför gick du inte bara vidare då när du sagt det du sagt?

- Jag gick inte dit för att det skulle bli bråk från början, men jag ville ju höra lite vad dom... jag

frågade dom ju lite utmanande... ifall dom tyckte det var fel om jag nu ogillade homosexuella. Och så blev det diskussioner om ifall det var rätt eller inte.

Har du haft något med polisen att göra innan det här?

- Jag har väl åkt fast någon gång för snatteri när jag var yngre. Men när man var liten fick man ju bara fingret men det var ju inte som att man behövde gå på polisförhör.

Hade du tänkt mycket innan den här händelsen på vad du tycker om homosexuella?

- Jag har inget emot homosexuella, jag har till och med en morbror i USA som är homosexuell och jag har nästan blivit uppväxt med att det är okej. Jag tycker väl inte det skulle vara trevligt om en homosexuell skulle komma fram och stöta på mig. Men jag har inget emot dom som att jag avskyr dom eller tycker det är jobbigt med dom.

Vad innebär det om någon skulle stöta på dig då, hur definierar du det?

- Alltså jag har aldrig stött på det ute sådär, men på Internet var det en kille som jag chattade med en gång som sa att han var homosexuell. Han började skriva och fråga mig massa grejer och så plötsligt skrev han att han var homosexuell och då skrev jag att jag inte var det. Och så skrev jag att jag inte var intresserad av att snacka. Och han var inte så intresserad då heller av att snacka vidare när jag sa att jag inte var det.

Om vi går tillbaka till händelsen på natten där utanför klubben då, vad hände sen?

- Vi stod där ute och tjafsade och jag var rätt full. Och tjejen stod hela tiden och sa till mig hur full jag var och att jag skulle gå hem och lägga mig. Och när man är yngre som jag var då så var man ju lite knasig om man har druckit sprit. Om någon hela tiden påpekar att man är full så blir man ju lätt irriterad. Jag hugger lätt tillbaka och blir väldigt lätt arg, men jag brukar inte göra något kränkande, alltså inte bli våldsam men jag blir ju lätt arg. Jag sa väl något om hennes utseende då. Det var något i stil med att "din fru är en gris" eller nåt. Hennes pojkvän var ju där och han kände väl att han måste försvara henne då så han tog några steg närmare mig och av ren reflex så trodde jag att han skulle göra något. Det verkade lite hotfullt, så jag knuffade tillbaka honom och då knuffade han tillbaka mig och så knuffades vi sådär fram och

tillbaka och så helt plötsligt smällde det till.

Du slog till honom?

- Ja...det tror jag, det har jag för mig.

Med öppen hand eller med en knytnäve?

- Med knytnäve. Och då drog han ner mig på backen och satte sig på mig. Han tog i så att mitt huvud slog i marken och jag var lite borta i sådär 20 sekunder och min kompis gick emellan och slet bort honom från mig. Men då var jag så arg fortfarande, så då flög jag på honom och satte mig på honom och slog honom några gånger i ansiktet och sen reste jag mig upp igen.

Har du slagit någon förut?

- Nej, jag har hamnat i bråk förut men det har aldrig blivit så här illa. Man kanske har gått emellan någon gång och någon annan har varit på en och man har fått skydda sig och hålla undan någon, men jag har aldrig slagit någon med knytnävarna så här.

Tror du att det hade betydelse att det var en gayklubb för din del med tanke på vad som hände?

- Jag tror faktiskt inte att det hade det men det blir väl lätt att det står så i papperen sen efteråt. Diskussionen vi hade innan bråket hade ju med det att göra. Men han den homosexuella hade ju gått in när bråket började, det var ju bara den där killen och hans tjej kvar därute som stod och diskuterade.

Och du trodde inte att de var homosexuella?

- Nej, dom hade ju redan förklarat att dom bara var kompisar med dom andra. Tjejen hon stod ju och skrek på mig sen om att jag slagit hennes kille och allt mellan himmel och jord och han skrek att vi skulle gå därifrån och det gjorde vi väl då. Tjejen påstod att jag gett henne en örfil när jag reste mig upp också men det har jag inget minne av. Och min kusin trodde isåfall att det hände när jag satt på killen om hon gick emellan, att hon kunde ha fått en smäll då.

Varför tror du inte att du också slog till henne när du slog hennes kille flera gånger?

- För att jag inte tror att jag skulle kunna ge en tjej en örfil. Jag har väldigt svårt att tänka mig det. Men okej om hon gav mig en smäll först, då skulle jag kanske kunna göra nåt sånt av bara farten.

Gick du ifrån platsen själv?

- Ja, vi drog därifrån jag och mina kompisar och killen och tjejen gick in. Han behövde väl plåstra om sig, han hade ju en sprucken läpp och det blödde från ögonbrynet.

Och ni fortsatte in till stan?

- Ja, det gjorde vi och vi tänkte inte så mycket mer på det. Men dagen efter såg den här killen och tjejen mig i stan när jag var där och skulle käka med mina kompisar. Plötsligt kom det en polisbil och stannade och dom hoppade ur och började ställa frågor. Dom frågade vad jag gjort med handen eftersom jag hade märken på knogen och den var uppriven. Jag sa väl som det var men inte riktigt ändå. Jag sa att jag inte visste vad det var, att jag skadat den på fyllan.

Polisen ville att jag skulle följa med och svara på lite frågor så det blev ett förhör mer eller mindre. Jag hade så pass dåligt minne om vad som hänt dagen innan som man ju har men ju mer tiden går så minns man ju mer och jag hade fått höra via mina kompisar om vad som hänt också.

Hur kändes det att sitta hos polisen?

- Det var jobbigt och sen blev det ett nytt förhör några veckor senare. Och då fick jag träffa en advokat. Jag blev väl mer förvånad då än skraj, jag trodde ju inte det blivit någon större skada man har ju sett värre saker på stan som ändå inte gått till anmälan. Att man skulle bli polisanmäld för att han var tvungen att sy lite i ögonbrynet tyckte jag var lite konstigt. Sen var jag också förvånad att tjejen gjort en anmälan för jag kunde ju inte komma ihåg att jag slagit henne. Men hon var väl fortfarande arg på mig och hon ville väl ha ut någon hämnd eller pengar. Både killen och tjejen krävde skadestånd.

Vad innebar straffet du fick?

- Det var ett helt paket jag fick som man får om man begår brott om man är under 18. Dels var det ungdomstjänst på några timmar och sen fick jag gå på studiebesök till ett fängelse och besöka ett nykterhetsförbund och så fick jag gå och prata med en socialsekreterare som kollade upp min familj och mina levnadsförhållanden. Det var väl det som var straffet att jag fick gå på en massa samtal och studiebesök, som ett rehabiliteringsstraff. Det var bra för det kändes som ett tvång att göra allt det där och att fatta att man gjort fel. Och mina föräldrar fick stå för skadeståndet.

Hur reagerade din familj och andra i din omgivning på det som hänt?

- De flesta stod nog på min sida. Jag tycker ju själv att det ju egentligen var som vilket fyllebråk som helst. I rättegången kom det ju fram att tjejen inte var särskilt nykter heller och hennes historia las ju ner. Men jag hade ju hellre träffat dom personligen och bett om ursäkt. Men så blev det ju aldrig för jag hade väl inte känt igen dom eller visste inte vilka dom var.

Varför tror du att det blev rättegång då?

- Misshandel är ju misshandel, det är väl polisens gång. Men såna här fall kan ju ibland läggas ner när någon kommer på att man inte vill gå vidare med det. Men här tyckte dom väl båda att det var såpass allvarligt. Jag ser på det här som en dyr läxa. Jag har lärt mig något av det. Och kanske tänker jag mig numera för lite mer. Jag hajar att man måste hålla sig lugnare när man dricker, att man måste dra sig undan lite. Däremot tycker jag inte att det här är något som gör att jag känner det som att jag har problem med homosexuella.

Hur menar du då?

- Jag tror till exempel inte att det här skulle ha hänt om dom som stått därutanför hade varit homosexuella. Homosexuella är lite mer snälla än vanliga killar. Hade den där killen varit homosexuell hade han nog inte gått så långt att han börjat knuffa mig bakåt. Den homosexuella av dom, den tredje killen, han var ju smartast och gick in. Han fattade att det var onödigt att stå och tjafsa.

Vad tycker du om att den här domen numera ingår i statistiken över hatbrott?

- Hade jag gått till det där stället och flygit på dom direkt för att jag trodde dom var homosexuella, då hade det varit rätt att kalla det hatbrott men eftersom dom homosexuella gick in och jag stod utanför och diskuterade med två vanliga personer om deras utseenden så handlade det ju inte längre om homosexuella. Det handlade ju om utseendet på tjejen och att hon sa att jag var liten och skulle gå hem och lägga mig.

Tycker du att det är bra att det finns ställen för homosexuella?

- Ja, det är inte så lätt för homosexuella att träffa några annars. Det är ju inget man går runt och skyltar med att man är. Det finns ju många man märker

på att dom är homosexuella för att dom betar sig feminint. Men dom flesta homosexuella märker man ju inte att dom är det. Min morbror märker man det inte på till exempel. Han är som vilken annan kille som helst.

Är det bra?

- Ja, det är bra. Det är skillnad på att vara feminin av sig själv och att göra sig feminin. Alla homosexuella betar sig ju olika. Vissa är ju feminina men sen finns det dom som utvecklas och gör sig själva mer och mer feminina.

Och det är dåligt?

- Jag tycker det är obehagligt att stå och prata med en kille som är feminin. Det är hela tiden den där känslan.... Det känns hela tiden konstigt när man står och pratar med den personen. Det känns som om man står och pratar med en tjej, men det är ju en kille man pratar med. Normalt sett pratar man ju killgrejer med en kille men om killen är feminin av sig kan man inte snacka killsnack för en sån kille är ju ingen man gör det med.

Är homosexuella alltid killar?

- Ja, alltså jag har aldrig träffat på en tjej som är homosexuell. Tjejer går ju inte ut med det på samma sätt.

Vilka ämnen är det man pratar med andra killar om, som man inte kan prata med en homosexuell kille om?

- Det är svårt att säga. Man kan inte prata på samma sätt som man gör med en vanlig kille bara. Man kan ju inte stå och nedvärdera tjejer till exempel. En sån kille är ju som en tjej om han är feminin. Det skulle ju bli...det är ju nästan aldrig att man står och pratar med en feminin kille.

Kan han bli arg menar du, eller är det obehagligt att han inte förstår vad du pratar om?

- Nä, han fattar ju inte vad man pratar om. Dom har ju valt att vara tillsammans med killar. Men om jag snackar om min tjej som att "tjejer är så här och dom är noga med sånt där", då kan ju inte han förstå sig på det för han har ju en kille.

Är det obehagligt menar du?

- Ja, undermedvetet tänker man ju på att man kanske inte ska säga vissa grejer och att han kanske tycker att man är konstig eller att han inte förstår

sig på det man säger. Han kanske knuffar undan en psykiskt och plötsligt bara drar sig undan eftersom han inte vill prata.

Hur menar du då?

- Om jag står och snackar om bilar, så kanske en som är homosexuell är mer intresserad av smink. Då kanske han blir ointresserad och så märker man att han ser ointresserad ut och då blir allt stelt.

Så du är inte rädd att han ska vara intresserad av dig?

- Närå, bara jag betar mig vanligt och han är homosexuell, då märker ju han det tydligt.. Alltså han borde ju inte bli intresserad av mig då.

Du menar för att homosexuella bara blir intresserade av andra homosexuella?

- Ja, så är det.

Fall 2

Bakgrund:

En man anmäler en misshandel på en krog i en mellansvensk stad i april 2004. Han uppger sig ha fått ett eller två knytnävsslag på kinden efter att Milo, som anmälaren senare har kunnat identifiera, frågat honom om han är böj. Anmälaren svarade "ja stör det dig?" på frågan. Händelsen gick vidare till åtal i tingsrätt och Milo dömdes till tre månaders fängelse och cirka 40 000 kronor i böter. Hovrätten fastställde domen men sänkte böterna till cirka 20 000 kronor.

Milo:

Vad arbetar du med?

- Jag jobbar inom äldreomsorgen. Jag hjälper äldre människor och går hem till dom och hjälper dom med olika saker. Jag jobbar i en pool vilket innebär att man arbetar över hela kommunen. Ibland jobbar man fyra timmar och ibland åtta timmar på en dag, man har ett flexschema. Men jag har varit sjukskriven ett tag nu. Jag har gillat det här jobbet men nu vet i fan.

Vad är du sjukskriven för?

- Jag är sjukskriven för depression, sen det där hände. Det var väl det som fick mig att falla ner, att gå i väggen. Jag har varit sjukskriven i två år nu.

Kan du berätta vad som hände?

- Det var en lördagskväll i april 2004. Vi var på ett diskotek här i stan. Diskoteket har tre våningar. Det är pub på andra våningen och disco i källaren. Det var mycket folk som brukade gå där under den tiden. Min syrra var med mig, hon hade avslutat sin kväll på restaurangen där hon jobbar och vi gick dit tillsammans. Vi var ett gäng på kanske åtta personer. Vi höll till nere på discot där vi stod och drack och plötsligt skojade syrran med mig och sa att det var två killar som kollade in mig. Hon sa också att dom var bögar för hon visste det, hon kände igen dom. Jag visste inte ens vilka dom var. Jag vände mig om till den ena killen och sa "vad fan glori du på"? Och han tog åt sig jättemycket och skällde ut mig och sa "har du något emot mig"? Han skällde på mig och jag har ju verkligen kort stubin, men just den där kvällen höll jag mig lugn. Så det hände väl inte så mycket, jag knuffade väl bort honom bara. Och sen knuffade min syrra bort mig

från hela situationen. Men sen plötsligt så blev det en massa andra människor inblandade, tio stycken, som alla stod och skrek på varandra.

- Allt gick så snabbt, det hela kanske tog två-tre minuter. Och sen kom vakterna, dom kom ju inte till mig utan dom gick till den där klumpen av människor där det pågick en del knuffande, tjafsande och skrikande. En vakt till kom ner efter ett tag och då började han Anders, han som är homosexuell, att säga "ni vänder alltid ryggen till när det händer något, ni är dumma i huvudet, ni ser bara det ni vill se". Han skrek en massa till vakterna "ni vill inte se det ni ska se". Och sen åkte han ut. Det var bara han som åkte ut. Och sen hände inget mer den kvällen. Det var helt sjukt det som hände senare för vi fortsatte ju bara våran kväll. Och jag blödde näsblod.

Upptäckte du då att du blödde näsblod?

- Jag har lätt att blöda näsblod och det måste hänt eftersom han (Erik) la sin panna mot min panna och han måste ha kommit åt min näsa då, men jag har väldigt lätt att blöda näsblod. Jag har känslig näsa eftersom jag har hållit på med kampsport länge. Det räcker med en knäpp så börjar jag blöda. Men syrran stod bredvid mig och undrade varför jag blödde, jag visste inte varför jag blödde och då sprang hon ut efter killen (Anders) och frågade om han hade slagit mig. Men då stod hans kompis redan och höll på att ringa polisen.

Var du väldigt upprörd?

- Visst var jag irriterad, min syrra sa ju att dom var bögar, "vaddå ser jag ut som en böj själv", tänkte jag. Jag ville veta vad dom glodde på. Det hade aldrig hänt mig förut och det kändes konstigt det hela, särskilt när man fick veta att dom var det också.

- Jag sa ingenting till honom mer än "vad fan glori du på". Men han stod och skrek sen hela tiden. Men det var hög musik och det var svårt att höra vad han skrek. Inte ens hans kompis, som blev vittne sen, hörde vad han sa mer än att han skrek.

Vad vet du nu om personen som anmälde dig?

- Jag har sett honom rätt mycket efter det här i stan och han har ju rätt mycket kill-kompisar som är normala som man vet. Alltså normal, men jag menar som inte är homosexuella. Många accepterar honom tror jag.

Var du full den kvällen?

- Jag var ganska full ja. Jag kan dricka mycket.

Hur mycket är det?

- Jag har fått en räkning en gång på 30 öl. Jag kan dricka en hel platta, 24 stycken.

Jag drack mycket då, jag hade mycket problem med alkohol och drack nästan varje kväll. Jag hade verkligen problem då. För det mesta när jag dricker kommer jag inte ihåg någonting, jag får blackout. Men den där kvällen kommer jag ändå ihåg, så då kan jag inte ha druckit så mycket.

Vad hände sen?

- Ett tag senare kom ett brev med en kallelse där det stod att jag var anklagad för misshandel och så stod det ett datum och ett klockslag och jag fattade ingenting. Och så kom jag dit och polisen intervjuade mig och jag sa bara att "ingenting hände för jag har inte gjort något ju". Men så sa polisen att den kille som anmält inte var säker på att det var jag som slagit honom, men att han skulle återkomma inom en vecka, om han blev säker. Och så gick jag tillbaka en vecka senare för ett nytt förhör och då visste ju plötsligt den där killen helt säkert att det var jag som slagit honom. Han visste vad jag hette och vilka mina föräldrar var och hade en massa info om mig. Så han måste ha tagit reda på min bakgrund. Det är en liten stad det här.

- Jag sa bara till polisen att inget hände och jag har inget att säga. Jag sa som det var. Och polisen försökte pressa mig och sa att "det är lättare om du säger som det är, om du säger sanningen". Men ska jag erkänna något jag inte har gjort? "Jag har inget att säga", det var det enda jag sa. Att få fram något från mig som jag inte har gjort det får du aldrig. Det var obehagligt såklart men jag trodde aldrig det skulle bli något, att det skulle komma upp till polisen.

- Sen ringde polisen en gång till efter att dom visat upp åtta eller tio passbilder på olika personer för killen som anmält. Och både han och hans vittne hade pekat ut mig på kortet. Och dom var hundra procent säkra på det och sen ringde polisen och frågade mig då igen om jag ville ändra min historia eftersom dom hade pekat ut mig, men jag sa bara igen att det jag sagt stämmer. Jag har ju inte gjort något. Det är ju bara så, sen var det inget mer, sen var det bara att vänta på rätten.

Trodde du att det skulle bli rättegång alltså?

- Nej, jag trodde inte det skulle bli något mer. Men sen fick jag papper hem om att åklagare hade väckt åtal och då förstod jag att det var allvar. Jag var inte riktigt nervös ännu för jag tänkte ändå att det inte skulle hända något. Och sen gick det över ett år och jag hörde ingenting och så plötsligt kom ett brev från tingsrätten som jag skulle skriva under och skicka tillbaka. Där stod det att jag var misstänkt för misshandel och vilken händelse det var och jag skrev under att jag mottagit brevet och att jag skulle komma till tingsrätten. Och sen gick jag på första rättegången vilket var ett år efter händelsen. Men då dök aldrig vittnet upp till killen som anmält och rättegången sköts upp till augusti istället. Åklagaren frågade då mig vad som hände och jag blev så jävla nervös och han fortsatte fråga mig om allt och jag sa bara "det var inget som hände ju". Jag sa inte så mycket.

- Sen förhöordes han som anmält och han sa en massa om hur han sett mig slå ner någon annan samma kväll och hur jag sedan kommit fram till honom och tilldelat honom två slag i ansiktet, att jag kände vakterna och att det var därför jag fick stanna kvar medan han åkte ut.

Stämmer det, att du känner vakterna?

- Nej, vaddå, vakterna känner jag inte, dom gillar ju inte ens mig. Jag kan vara rätt aggressiv, jag tjafsar mycket när jag dricker och det är ingen som gillar mig.

Vad hände sen?

- Åtta dagar senare fick jag min dom. Jag ringde till tingsrätten själv och då sa hon som svarade att jag fått tre månaders fängelse och en stor summa i böter. Det kändes som jag skulle gå under jorden. Allt blev bara svart. Jag började gråta. Alltså man dömer ju folk till mindre straff än det här fast dom gjort mycket grövre grejer. Han hade ju sin kille, ett vittne, och jag kunde ju inte säga någonting.

- Jag började dricka mer efter det här, det fortsatte jag med tills jag började träffa psykologer. Jag fick en remiss till slut, till vuxenpsyk. Det tog ett år men sedan dess har det blivit bättre. Jag har knappast varit ute sedan dess. Jag har tappat förtroendet för människor eftersom jag blivit anklagad för något jag inte gjort. Okej om dom gett mig villkorlig dom men tre månaders fängelse, det är överdrivet. Jag borde ju inte ha något straff alls, jag har ju inte gjort nåt. Och nu blir det hovrättens dom snart och det är ju det slutgiltiga så vi får väl se hur det blir.

Varför tror du att det blev så här med fängelse och böter?

- Det är väl för att han är homosexuell.

Hur då menar du?

- Jag vet inte, dom tänker kanske på att jag är utlänning. Eller på att jag var sjukskriven då under rättegången. Dom tror väl mer på honom för att det finns ett skäl. Jag vet ju också att lagarna är för jävliga och att många blir kränkta, du får ju nästan mindre för att du misshandlar någon i Sverige än för att du säger något till någon.

Tyckte du att Anders och hans kompis var provocerande den där kvällen?

- Jag vet inte, jag ville bara veta varför han glodde, det var inte meningen att något mer skulle hända. Men i och med att han började skrika och säga massa saker som jag inte ens fattade så vart jag ju själv irriterad. Han stod ju väldigt nära.

Vad tycker du om homosexuella, vad tänker du när du hör ordet homosexuell?

- Jag har ju inget emot dom men jag tycker inte om dom heller. Människor får gärna vara bögar men håll er borta från mig bara. Jag skulle inte vara glad om någon stöter på mig som böger alltså, och försöker tafs på mig.

Vad är att stöta på någon, var går gränsen?

- Vet inte, jag kan inte säga vad jag skulle säga. Det kanske skulle vara annorlunda om... men han pratade ju inte han bara skrek. Han sa "har du något emot mig".

Hur har din omgivning, dina föräldrar, reagerat på händelsen?

- Dom vet ju att jag kan bli sådär aggressiv så dom tycker nog att det här är lite mitt fel och så.

Har du ändrat uppfattning om homosexuella efter det här?

- Jag kan inte säga att jag hatar dom men inte heller att jag tycker om dom. Håll er borta från mig bara så kan jag inte säga att jag bryr mig.

- Men det är klart jag är rädd nu, det finns ingen återvändo. Domen innebär ju inte bara en tid som ska sitta av utan allt är ju kört. Det är ju tur att jag har fast jobb men om man ska söka ett nytt jobb kan man ju glömma att man får något. Och det är inte bara det, allt försvinner ju, lägenheten, det blir knäppt med allt. Det blir aldrig som det var.

Hur är det att bo där du bor numera?

- Vi har bott här i 20 år nu och jag är 27 år. Men jag tycker det är en tråkig plats, jag tycker inte det finns något bra. Alla vet vem alla är där, alla känner igen en.

- Det är en jobbig stad med mycket nynazism. Bland ungdomar är många mer eller mindre organiserade nazister. Och det blir ofta mycket bråk.

- Det händer alltid något varje helg. Det kommer en piketbuss från den närmaste större staden hit varje helg. Det är slagsmål, knivskurna människor och det är efter krogen som allt händer. Mest är det hiphoppare mot nazister. Är dom på en krog tillsammans då blir det bråk. Läser man lokaltidningen på måndagen är det alltid en hel sida full med grejer som hänt under helgen.

Fall 3

Bakgrund:

Lena polisanmäler att hennes son Magnus blivit mobbad under cirka ett år i skolan. Ett antal elever har misshandlat, spottat och kallat honom bög. Anmälan leder så småningom till åtal och en person döms i tingsrätt och hovrätt till skyddstillsyn och böter.

Lena:

- Vi flyttade till en större stad i september när Magnus skulle börja sjuan. Det var med hopp om att vi skulle få lugn och ro. I området vi flyttade från var det mycket bråk mellan olika grupper och mycket polisiärt arbete som pågick.

Hur uppfattade du den nya skolan?

- Efter en vandring i skolkorridoren tillsammans med lärare och skolsköterska befann jag mig i chocktillstånd. Språket var så grovt. Det var glåpord, könsord, bög, hora, fitta, kukjävel, pucko med mera. Många uttryck som jag aldrig hört förut och som skreks efter kompisar och lärare. Och ingen gjorde något åt det.

- När jag sedan var inne hos skolsköterskan tänkte jag: "Ska Magnus verkligen gå på den här skolan, vad håller vi på med? Borde jag inte genast försöka hitta en annan skola?" När jag påpekade att det skreks väldigt många könsord och svordomar skrattade sköterskan och sa: "Vet du vad, det får du vänja dig vid, det är så här vi pratar här."

- Den andra dagen Magnus kom hem från skolan märkte jag att han mådde dåligt. Till slut berättade han att dom kallat honom saker som bög, dumhuvud, pottfrisse. Det var så det började.

Var det ett gäng som utsatte Magnus för mobbning?

- Ja, det var ett ganska slutet gäng, skolans stökigaste. Dom gav sig inte bara på honom utan också andra på skolan, krossade rutor och kladdade ner på skolan och i busskurer. Flera av dom hade hamnat i missbruk.

- Men det som började med glåpord den andra dagen, fortsatte sedan så gott som dagligen i form av sparkar, slag, glåpord, de spottade på honom, slog av honom kepsen, puttade honom. En utdelade en spark rektalt så att han inte kunde gå på toan på flera dagar.

Vad gjorde skolan och andra som fanns omkring?

- Skolan bemötte det här med att ge sig på mig som förälder och påpeka att han hade hög frånvaro och att dom började bli oroliga för hans skolgång. När jag svarade att jag också, som förälder och vuxen, var orolig för hans skolgång och hälsa på grund av allt som hänt, svarade dom bara "det vet vi inget om". "Men nu vet ni ju det", sa jag. Men det kom aldrig något stöd och trakasserierna fortsatte.

- En dag lurade dom ut Magnus på ett berg och knuffade honom. Det höll på att sluta riktigt illa. Han kom hem skadad, kraftigt nedkyld, blöta kläder som det droppade om, skrapår på kroppen och ansiktet och röd efter slag som senare blev blåmärken. Han hade också huvudvärk och var i chocktillstånd.

Vad var det som hände?

- Jag kan inte säga exakt hur högt berget är men det handlar om ett fall på flera meter i en brant sluttning. Hela hans berättelse stämde med spåren jag såg i snön. Magnus reste på sig efter att dom slagit honom till marken och började halta därifrån. En kille kom ikapp honom och fick ner honom i snön och tryckte ner ansiktet så att han inte kunde andas. Hela händelsen fanns där som en bild i snön.

- Och när jag tog upp det här med skolan negligerades allt igen. Jag ville att skolan skulle göra en polisanmälan. Jag bad skolsköterskan och lärarna att gå dit för att se själva, men dom pratade bort det. Istället blev det möten där de återigen undrade hur han hade det hemma. Att dom kallade honom bög, idiot, dumskalle det är något man får ta. "Man kan ju inte vara hur mesig som helst", sa rektorn.

Du gjorde en polisanmälan själv, hur kom du fram till det?

- Efter nästan tre terminer i skolan insåg jag att det inte höll längre, mitt barn höll på att gå under. Han vågade inte gå till skolan, det fanns ingen skolro överhuvudtaget. Han var ständigt lös i magen, hade sömnsvärigheter, mardrömmar och ätstörningar. Gänget började söka upp honom också på fritiden, stod utanför porten hemma och eftersom skolan aldrig gjorde någonting blev det till slut ohållbart.

Skolan ville fortfarande inte polisanmäla och negligerade det mesta av det som pågick. Vi blev tvungna att byta skola och då polisanmälde jag.

-Polisen hade andra problem med det här gänget, enligt vad som sas, så jag antar att just vårt fall och det faktum att vi vågade anmäla, bidrog till att hjälpa polisen att stävja oron i området.

Var det flera personer som fanns med i polisens utredning från början?

- Som jag förstod det så valde man ut vissa händelser för det var lättare att få igenom i en rättegång. De valde vilka saker man trodde man skulle kunna fälla för. Det var en kille som var ett år äldre än Magnus som fälldes i både tingsrätt och hovrätt. Han var då sexton år och dömdes till samhällstjänst. Han dömdes också att ersätta Magnus för sveda och värk.

Hur är Magnus som person?

- Han är intelligent, snabbtänkt, humorist, mycket underhållande, rolig och stark. Vad han än gått igenom har han gjort det med... vad ska jag säga, han tillhör en av mina idoler. Jag ser upp till honom, för att han är så stark och säger så bra saker. Han är vänlig och säger någon något dumt försöker han mota bort det med ett skämt.

Varför tror du att Magnus råkade så illa ut?

- Jag tror personligen att barn är väldigt medvetna om vilka grupper eller personer man kan ge sig på. De ville ha ett offer. En ny elev var ett bra alternativ att ta ut kränkningarna på. Man kan ge sig på någon med en viss frisyr, som kanske kan härledas till att en böj kan se ut så, en sån där kortklippt pottfrisyr som Magnus hade till exempel, det funkade som ingång. Eller om någon har en militärfrisyr. Eller om man är snäll. Små detaljer som att någon plockar en blomma, det är böjigt. Om man redan har sett ut den här personen som ett offer kan en sån handling förstärka tanken och bygga upp det hela och så blir det skällsord som "din jävla böj". Sen spelar det ingen roll om man är svart, finne eller verkligen är böj. Bara man är någon som accepterar att människor får vara som man vill, som Magnus gör, så räcker det för att bli utsatt. Finns det inget uppenbart man kan ta fram så finner förövaren alltid ett alternativ och hittar på en anledning. Det handlar mer om förövaren än om offret tror jag personligen.

Hur har Magnus förändrats av händelsen?

- Han har behållit sin integritet faktiskt och han har lyckats behålla sin humor. Men han är rädd, han vill inte åka in till stan själv och då är han ändå 16 år nu. Alla hans kompisar springer ute. Han vågar inte vara i centrum där vi bor. Han är orolig för att sitta själv vid en busshållplats. Han bryr sig inte om att ha en stor grupp av vänner, han vill bara ha

några få kompisar. Han har vant sig vid att få stryk, det är den hemskaste förändringen. Så de själsliga skadorna innebär att det är mycket jobb som ska göras nu. Men nu har han vuxit lite och blivit lite större och han sätter armarna i kors. Han har genomgått en förändring där. "Det gör inget att jag får ont mamma. Jag är van", säger han.

Hur var det att gå igenom rättegångarna?

-Vi gjorde ju polisanmälan ungefär ett år efter att alla händelser börjat. Från början hoppades vi att skolan skulle anmäla kränkningarna eftersom dom pågick i skolmiljön, under skoltid. Vi trodde vi skulle få vänta på rättegång i evigheter men det gick så fort. Och polisen funkade så bra, det var första gången vi fick stöd. Vuxenvärlden hade negligerat det helt men polisen visste vad som pågick.

- Och föräldrarna började ju få veta vad som pågick efter polisanmälan var gjord och en del ringde och skällde ut mig, en del höll långa försvarstal om sina barn och jag lyssnade och lyssnade och så bad jag dom försöka prata med sina barn. En förälder kom hem till mig med sin son som bad så mycket om ursäkt. Men han vågade inte göra något för att vittna eller gå emot gänget av rädsla för att bli golvad precis som Magnus blev. Men skolan var helt försvunnen. Jag hörde inte ett ord från någon där, varken från rektor, skolsköterska eller lärare. I efterhand sett så känns det som om alla försvann. Och den upprättelsen saknar jag fortfarande. Upprättelsen för hans förlorade hälsa.

- I rätten tryckte man mest på detaljer som "hade du hammaren i handen då, kastade du cykeln på honom då osv". Men jag ville egentligen inte att dom här barnen skulle hamna i rätten alls, det är en vuxensak det här. Det handlar om att föräldrar och pedagoger och alla andra ska ha en dialog som vuxna och att man tittar på situationerna, agerar konsekvent i lägen där barn mår dåligt eller far illa. Det handlar om det vuxna ansvaret.

Vad har rättegångarna betytt för er?

- Jag tror tyvärr inte att man fick tag på den värsta förövaren. För de flesta av skadorna som Magnus tillfogades utfördes av andra i de flesta av situationerna än just den killen som sedan hamnade i rätten. Det var hans bror snarare och hans brors kompisar som var förövarna. Men den här killen fick ta hela smällen och där tycker jag också att vuxenvärlden har svikit. Vi försökte få skildrum så att Magnus inte skulle bli rädd för att säga

vad som hänt. Men i slutpläderingarna satt vi alla tillsammans ändå. Magnus klarade av det hela hur som helst och fick också viss upprättelse.

- Allt gick väldigt fort, från anmälan till rättegång, kanske på grund av att det verkade som om det var ett väldigt hett politiskt läge då kring det här med lagar om kränkning. Jag har inte hört talas om liknande fall och att ett barn blir så här hårt dömt trots att han bara var 16 år. Det var nästan synd om killen faktiskt. Han fick en rejäl utskällning och tillrättavisning av domstolen. I mina öron var det som en lång utläggning av en förälder som tröttnat på sitt barns tilltag. Magnus sa efteråt att "det här borde ju hans förälder sagt och lärt honom för länge sedan...!"

Vad tycker du borde ha hänt, hur tycker du händelserna borde ha hanterats?

- En viktig punkt i Magnus hela kedja av sömnproblem och rädsla resulterade i att också lärarna pekade ut honom för att han somnade på lektionerna. Han smög efter väggarna och lärarna kallar det för ett konstigt beteende. Men det är ju ett helt korrekt beteende! Om man inte klarar av att bli sparkad på och ständigt trakasserad så blir man utpekad också av lärarna. Han kallades för någon som inte har ett "åldersadekvat beteende" av en lärare, vad är det för term i ett sånt här sammanhang? Hur kan en lärare svänga sig med såna termer och hävda att man skulle vara åldersadekvat om man accepterar stryk hela tiden, om man "klarar av" händelser som de flesta vuxna aldrig skulle klara? Det är ett barn vi talar om och dom kan inte gå till facket, dom har inget fack att vända sig till. Eleverna är helt utlämnade på skolan.

- Man vill gärna säga att det här är ett gammalt brukssamhälle och att många är fattiga barnfamiljer som inte har det så lätt. Men jag vet hur många områden och familjer som helst där människor är från alla möjliga länder och bakgrunder och där det går hur bra som helst. Det handlar inte om tillhörighet, om bakgrund, det handlar om vad vi vuxna tillåter eller inte.

- Jag vet att jag låter som en bakåtsträvar, men det råder brist på kommunikation och brist på att få ungarnas uppmärksamhet numera. Man kollar på "Doktor Phil" på teve och han säger: "Kolla nu upp vad du sätter barnen i för skola!" Och karln har ju rätt! Men alla har ju inte pengar så att man kan välja vilken skola ens barn ska gå i. Om man som förälder tar tag i problemet och försöker skydda sitt barn kan

det bli prestige av problemet från skolans sida, så att skolan väljer att "skydda sig" och sitt anseende stället för att agera konsekvent mot kränkningar.

- Vi har flyttat många gånger på grund av kränkningar och när jag har befunnit mig i den här flyttsvängen så har jag insett hur många människor som också gör det. När jag inser hur mycket oegentligheter människor går igenom, grannar som berättar, människor i affären och på bussen, en massa historier där folk har flyttat istället för att anmäla, blir jag så matt. Allt försvinner in i mörkret och sedan används det här mot människor, att man har utsatt sitt barn för att flytta hela tiden och att det i sig gör att det blir otryggt för barnet, det får man sen slängt i ansiktet. Men hur ska man kunna säga allt det här i ett enda möte i ett litet rum någonstans? Hur ska hela den här groteska händelsekedjan komma fram? Det gör den inte.

- Skollagen måste bli mer inriktad på hur de vuxna ska agera. Jag tycker att ordet "bör" ska bort, liksom all luddighet och alla ramlagar. Som vuxen personal på skolan "ska" du göra ett och två och tre och fyra. Det ska vara klara besked. Om en elev beter sig på vissa sätt ska du göra så här och så här. Att mota olle i grind omgående är viktigt. Om det innebär att man måste flytta en viss elev från skolan så tycker jag, må så vara.. Om du uppför dig på det här sättet åker du bort. Skolverket borde ha större makt att verkställa saker. Vi behöver nog en skolreform på riktigt...

Den här domen har hamnat i statistiken över brott som går under rubriken "hatbrott".

Tycker du att det är relevant i det här fallet?

- Nej, jag tycker nog att man borde ta bort väggarna mellan alla typer av kränkande behandling av människor. Alla måste få sina grundläggande behov tillgodosedda och ingen får trampa på någon. Det handlar om alla individer, det är mänskliga rättigheter, oavsett om man är böj, en mes, har rutiga kläder på sig eller om man målar sig konstigt. Skiljeväggarna ska bort och det ska handla om konsekvens och ansvar. Alla har sitt eget ansvar i hur man agerar.

- För mig har det här förändrat hela mitt liv. Jag tycker inte att jag har ett normalt liv längre, det har ätit sig in i våra liv dagligen i vardagen med mina barn. Och det går inte en enda dag utan att jag hör om mobbing och kränkningar. Och nu är det också min dotters och min yngsta pojkes skola och Magnus nuvarande skola att tänka på...

Fall 4

Bakgrund:

Erik har mobbats under lång tid i sin skola. Ett gäng har förföljt honom mer eller mindre dagligen och utdelat sparkar, skrikit efter honom och använt böger som skällsord. Till slut polisanmäls händelserna av Eriks mamma. En person döms i tingsrätten till skyddstillsyn och böter.

Erik:

Vad tänkte du först när du kom till skolan där allting hände?

- Jag tyckte det var ett skitställe från första stund, jag kom dit när jag skulle börja sjuan. Dom började direkt med att hoppa på mig. Ett gäng bråkstakar som alltid ger sig på nya elever.

Vad hände?

- Dom spöade skiten ur mig.

Hur då?

- Vad tror du, hur brukar man spöa upp nån? Dom sparkade på mig, tre personer till och från. Och det fortsatte sedan med ungefär samma personer som förföljde mig i skolan och senare också i centrum och så småningom kom dom dit jag bodde och terroriserade mig och min halvbrorsa.

Hur reagerade du?

- Jag var skraj. Jag vågade inte göra något tillbaka. Dom fortsatte hela tiden med att säga massa fula ord.

Var det ett och samma gäng?

Ja, det var ungefär fyra stycken. Dom var med på samma lektioner som jag också eftersom nästan allihop gick i min klass. Det var bara en kille som inte gick i min klass och han var den som sen åkte dit. Det var han som vid ett tillfälle skadade mig riktigt illa. Dom som gick i min klass däremot fick inget straff. Men å andra sidan var ju alla dom som gick i min klass minderåriga så det hade väl ändå inte gått..

Varför tror du att de gjorde som de gjorde?

- Dom har problem hemma. Det är hemskt, men det ursäktar ju inget. Problem med familjen, men hur ska jag veta jag är inte psykolog. Jag ser dom alla som störda alkoholister.

Det här med att de skrikit bögiävel många gånger till dig och att det också togs upp i anmälan, liksom misshandeln, är det något du tryckte särskilt på vid anmälan?

- Nej, jag tycker allt dom gjort är lika illa och jag har ingen aning varför dom skrek just det men det är ju sånt dom skriker till alla, typ.

Fanns det någon i din omgivning som du kände att du kunde vända dig till?

- Dom vuxna på skolan tog aldrig sitt ansvar. Dom bryr sig bara om att gå till sina jobb och få en lön. Det var en enda lärare som var bra men hon har tagit livet av sig. Hon var den enda som lyssnade på mig. Hon lyssnade och kämpade för att det här gänget skulle sluta.

Hade du någon annan du kunde prata med när inte skolans personal fanns?

- Jag hade en kompis som heter Johan. Vi är fortfarande bästisar, han gick med mig i den skolan också och han var i samma situation så vi höll oss för oss själva och pratade om dataspel. Dom hoppade på oss om och om igen då, men vi pratar inte så mycket om det nu.

Du har bytt skola, hur tycker du att det är nu?

- Jag började mest hålla mig inne under det där värsta året. Efter att jag bytte skola så började dom hålla på om dom såg mig ute. Men numera kan jag i alla fall göra det jag vill på dagtid. Men efter klockan sju är jag aldrig ute på platser där jag kan möta dom. Jag är rädd att dom ska hoppa på mig och efter rättegången är dom ännu mer sura på mig. Det är sånt man vet.

Hur långt är det mellan skolorna?

- Det är tillräckligt långt för att man inte ska se dom i alla fall. Men samtidigt så är det ju inte så långt. Vi delar ju samma centrum och mina kompisar bor i närheten av där dom bor fortfarande.

Vad tycker du om din nuvarande skola?

- Mina kompisar där är helt okej men personalen är skruvade.

På vilket sätt?

Dom håller på med sån där pedagogisk skit som inte funkar. Det är för mycket skolsköterskor som lägger sig i och struntar i tystnadsplikt och vill börja anmäla. Dom vill till exempel anmäla mig och

min familj för att dom är oroliga för mig. Det gör mig bara orolig. Men det är ingen som hoppar på mig längre nu på dagarna. Jag önskar bara att dom struntade i mig överhuvudtaget och skötte sitt eget.

Om du inte behövde tänka på det här gänget, vad tror du att du skulle göra då?

- Jag skulle vara i centrum med mina kompisar och äta chips och snacka om spel, och jag skulle kunna åka och hälsa på mina kompisar mer. Nu gör jag inte det, eftersom jag är rädd att dom ska se mig på bussen. Att åka till min kompis en bit härifrån är till exempel jätteosäkert eftersom jag har sett dom på bussen.

8 AVSLUTNING

Denna rapport behandlar två huvudfrågor:

1. Vilka är inblandade i de av Säpo registrerade homofobiska hatbrotten år 2004 och på vilka arenor?
2. Vad händer med anmälningarna?

Svaren på första frågan ges i en presentation av olika typfall för olika brottsplatser, arenor. Det visar sig att relationerna mellan offer och gärningsman – som väntat – är olika på olika arenor. Men i ungefär hälften av de anmälda fallen finns det något slags bekantskap mellan parterna, vilket motsäger mediebilderna om ”stranger danger”.

Svaret på andra frågan är ”nästan ingenting”. Endast tio procent av de anmälda fallen går vidare från polis till åklagare och domstol. Det är vidare oklart i majoriteten av domarna om man tagit hänsyn till straffskärpningsregeln. Ett minimikrav på domstolarna är naturligtvis att tillämpningen av straffskärpningsregeln och vad den har inneburit i det konkreta målet tydligt ska framgå av domen.⁵⁴

Av de 367 polisanmälningarna gick alltså tio procent vidare till åtal, vilket ledde till 24 domar. Är detta lagom många⁵⁵, för få eller för många? I fem av de 24 domarna behandlas hatbrottsmotivet överhuvudtaget, vilket är för få *behandlings*. För att polis, åklagare och domare ska få vägledning i dessa frågor krävs att fler fall provas.

Ovanstående genomgång visar en bred spridning av hur polis, åklagare och domstolar hanterar (eventuella) hatbrott. Med utgångspunkt att hatbrotten ska prioriteras, dvs uppmärksammas, ges utbildning om⁵⁶ och provas rättsligt för att vägleda framtida fall, är det häpnadsväckande att hanteringen finns spridd på en skala från ”ingenting” till ”extensiv”.

Vad innebär det om en stor andel polisanmälda hatbrott med svaga indikationer på just homofobi är vaga i bemärkelsen att de knappast leder vidare? Det vill säga att en extensiv registrering genom många sökord hos Säpo⁵⁷ leder till högt antal homofobiska hatbrott, samtidigt som en restriktiv bedömning av fallen i rättskedjan leder till mycket låg andel hatbrott som resultat av prövningarna? Vad innebär det om registerförande myndighet ändrar insamlingsmetoderna igen och det resulterar i en fördubbling (eller halvering) av de homofobiska hatbrotten? Risken blir att hatbrottslagstiftningen framställs som ett demokratiskt flaggskepp, men tillämpningen åter håll i skrovet och skeppet sjunker.

Hatbrottskategorin, exemplifierad genom tolkningarna och tillämpningarna av straffskärpningsregeln i 29 kap 2§ 7p brottsbalken kan ses som en organism som är under ständig konstruktion. Detta är ytterst intressant för samhällsvetenskaplig forskning. För enhetlig och rättssäker rättstillämpning är det mer oroande. Det kan konstateras att den kritik, som 2002 års studie⁵⁸ av rättsväsendets behandling av hatbrotten kom fram till, fortfarande är giltig. Anmälningarna innehåller indikationer på att det *kan* vara fråga om hatbrott. Trots det går en absolut minimal andel av ärendena vidare till åtal. När (om) de hamnar i domstol negligeras ofta hatbrottsmotivet, alternativt nämns, men tillmäts ingen betydelse. Det finns naturligtvis en uppsjö av mer eller mindre godtagbara förklaringar till detta. Den enklaste är förstås bevisvärigheter. En annan förklaring är att polis, åklagare och domare i brist på tydlig tolkning av lagen, avgjorda fall och tillämpningsträning själva tolkar vad som ska räknas som homofobiska hatbrott. Ytterligare en förklaring kan vara att den utsatta har motsatt sig att målet drivs som ett hatbrott. Oavsett orsakerna visar studien en alltför stor spridning för att tillämpningen ska kunna kallas enhetlig och rättssäker. Än mindre fungerar den som vägledning för utbildningar om hatbrott för rättsväsendet.

En fråga som ställdes inledningsvis är om det går att avgöra om det verkligen är homofobiska hatbrott som dessa material handlar om. Svaret landar i

⁵⁴ Som tidigare framförts i Ds Ju 1998:35, samt Brå 2002.

⁵⁵ Christie (2005) Lagom mycket kriminalitet, samt Hömqvist (2005)

⁵⁶ För vikten av utbildning i dessa frågor, se *Att förebygga hatbrott* Brå 2004 s 51-65.

⁵⁷ Från 2006 Brottsförebyggande rådet.

⁵⁸ Brottsförebyggande rådet 2002.

uttalandet att innebörden av begreppet hatbrott är under ständig konstruktion. Det som kan studeras utifrån detta material är om olika aktörer i rättsväsendet, och till och med olika aktörer vid olika polismyndigheter, har olika uppfattningar om och tolkningar av lagstiftningen om hatbrott. Svaret är att det har de.

Inte bara flera eller många av de 367 händelsernas kategorisering som "hatbrott", utan de flesta kan förstås starkt ifrågasättas,⁵⁹ beroende på vilken tolkning man har av vad *motiv med homofobisk grund* omfattar. För ett åtal krävs det antingen "bevisad" homofobi hos en idealisk ond och främmande gärningsman i kombination med ett homosexuellt, idealiskt offer som själv tror på⁶⁰ kopplingen däremellan. Eller så räcker det med verbala hotelser och misshandel, kombinerat med förolämpningar om sexuell läggning som används just för att de ska vara kränkande, för att tillämpning av straffskärpningsregeln ska aktualiseras. Denna tudelning har tidigare aviserats som tydliga och tveksamma fall respektive skillnaden mellan "homofobiska hatbrott" och "hatbrott mot homosexuella".

Och detta besvarar också frågan om det är en kraftig överrapportering av så kallade homofobiska hatbrott som denna anmälningsregistrering bygger på. Att ungefär 90 procent av Säpos presenterade "homofobiska hatbrott" inte gått vidare till åtal betyder inte att de inte "var" hatbrott. Materialgenomgången tyder på att registerförande myndighet har en vid tolkning, medan åklagarna och domstolarna har en snäv tolkning. Detta är en grundläggande förklaring till diskrepansen mellan polisanmälningarna och andel domar som dessa resulterat i.

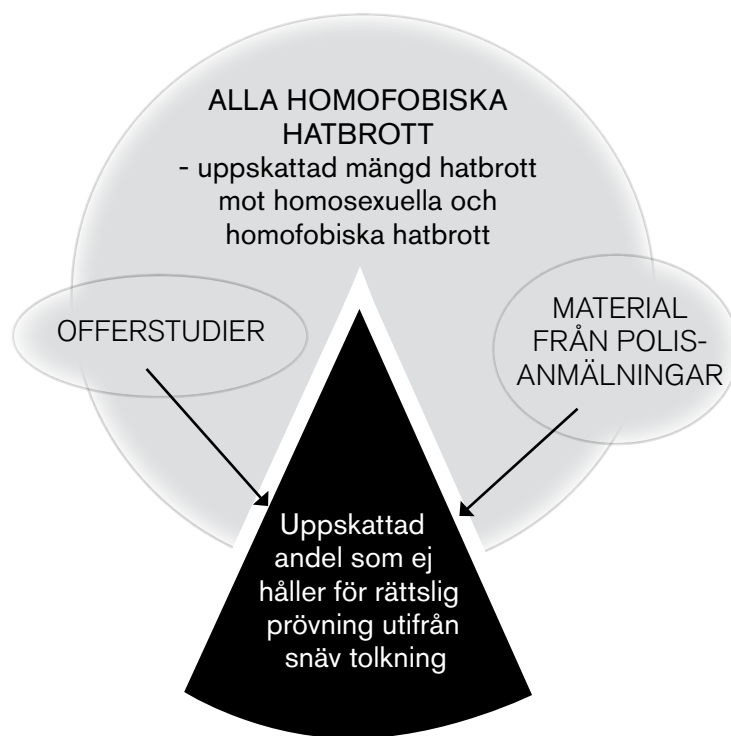
Värdet av resultatet av denna studie beror förstås på vad det är som har undersökts. Är det hatbrott? Att undersöka förekomst och behandling av homofobiska hatbrott bjuder andra problem än att undersöka t ex cykelstölder. Det finns ett visst antal cyklar och det finns ett visst antal stölder

av dem. De bedömningar som kan aktualiseras är om cykeln togs med eller utan tillägnelseuppsåt. De bedömningar som blir aktuella när det gäller homofobiska hatbrott är uppenbarligen mer komplexa.

Utifrån tidigare studier kan konstateras att mörkertalet är stort för homofobiska hatbrott. Uppskattningsvis är det en fjärdedel av de utsatta som polisanmält händelserna.⁶¹

Följande skiss avser att illustrera problemen med att försöka kartlägga omfattningen av homofobiska hatbrott utifrån olika metoder och material. Båda typerna av material fångar in dels fall som troligen skulle bedömas som homofobiska hatbrott i domstol, dels fall som inte skulle göra det. Inget av materialen kan täcka hela fältet homofobiska hatbrott.

Figur 1: Förhållandet mellan förmodad mängd homofobiska hatbrott och möjligheten att mäta dem.

59 Enligt författarna Jacobs & Potter (1998) är detta påstående giltigt för hela hatbrottsfiguren i rättsväsendet. Frågan behandlas även av Van der Auweraert (1999) samt Hall (2005).

60 Samt kan, vill och vågar driva hatbrottstemat.

61 Tiby 1999 s 207 med hänvisning även till internationell forskning på området. Observera dock att det inte går att fastställa att det som respondenterna i offerstudierna berättar om skulle ha bedömts som homofobiska hatbrott i en rättslig prövning.

För att kunna uttala sig med säkerhet om inblandade parter och om flödet inom rättsväsendet för de homofobiska hatbrotten skulle det behövas en enhetlig syn på och definition av begreppet homofobiskt hatbrott. Någon sådan enhetlighet existerar inte inom rättsväsendet. Vi vet helt enkelt inte om det var fråga om homofobiska hatbrott, vi vet bara att några aktörer inom rättsväsendet anser det, andra inte. Detta är naturligtvis en kärnfråga som inte går att förbise, och studiens resultat måste vägas emot den. Det kan tilläggas att dagens internationella hatbrottsforskare unisont behandlar just detta problem med vad hatbrott "är", och markerar att varje metod och försök att mäta fenomenet ger olika resultat.⁶²

62 The Stockholm Criminology Symposium 2006: Sessions "Hate crimes and data collection, Responding to a problem I and II" s 39 och 48. Se även Hall (2005) som i sin forskning redovisar jämförelser mellan hatbrottsstatistik för London och New York, där Londonpolisen registrerat över 20.000 rasistiska hatbrott för ett år, medan New Yorkpolisen registrerat 484 för samma år. Det oväntade resultatet beror på olika definitioner av hatbrott, där Londondefinitionen bygger på den utsattes egen upplevelse, medan New Yorkdefinitionen i princip bygger på bedömningen från en enskild polis.

BILAGA: ARENOR, EN ÖVERBLICK

Redovisningen i avsnitt 4 om typfall bygger på följande avsnitt.

Arena & tid

Det finns 361 fall med tids- och platsangivelser. Fölga förvånande, visar sig följande mönster.

Tabell A: Fördelning, arena och tidpunkt för händelserna (N= 345), andelar

Vardag			Helgdag		
	Arena	Dag	Kväll	Dag	Kväll
Allm. plats	13	12	13	54	8
Tele/nät	16	17	9	11	47
Hemmiljö	18	17	9	30	26
Skola	51	2	12	--	35
Nöjesliv	3	20	7	70	--
Arbetsplats	67	-	8	-	25
Gayställe	33	-	-	67	--

Arena & sällskap

Här gäller frågan om den utsatta varit ensam utsatt eller ingått i en gemenskap med flera som utsattes samtidigt. Och huruvida den misstänkta ingått i ett sällskap av flera angripare. Svaret är att de arenor som är vanligast för flera *utsatta* tillsammans är allmän plats (31% av händelserna där gällde utsatthet i grupp) samt hemmiljö (18%). Flera angripare tillsammans återfinns vanligen på arenorna Allmän plats (51%), Skola (43%) samt Nöjesrelaterade händelser (30%).

Arena & ålder

När det är fråga om arena och den utsattas respektive den misstänkta ålder var, som väntat, majoriteten av de utsatta i *Skolan* under 15 år (65%), liksom de flesta av de misstänkta (76%).

På *Nöjesplats* som brottsplats var den största gruppen av de utsatta mellan 21 och 30 år (37%). Samma åldersgrupp av de misstänkta är vanligast på nöjesplatserna (45%).

Brott på *Allmän plats* har vanligen en ung misstänkt, nästan hälften är mellan 15 och 20 år.

De utsattas åldrar har större spridning, 32 procent är mellan 15 och 20 år, medan 27 procent är mellan 21 och 30 år.

Arenan *Hemmet* har en större åldersspridning. Av de utsatta var nästan 30 procent mellan 21 och 30 år, samt runt 15 procent i åldrarna 31-40 och 41-50 år. De misstänkta hade en liknande åldersprofil.

Av dem som utsattas för olaga hot eller ofredande per *Telefon*, svarare, sms, mail eller nätet, var 31-40-åringarna den största gruppen (27%), följt av 21-30-åringarna (20%) och 15-20-åringarna (20%). De misstänkta i denna kategori är – som väntat – oftast okända, men av dem med åldersangivelse var den mest frekventa åldersgruppen 15-20 år (30%).

Sammanfattningsvis ser vi en ”profil” av misstänkta och utsattas åldrar fördelade så att de yngsta är aktuella i skolan, de runt 20 förekommer på allmän plats och i nöjeslivet. Arenorna hemmet och tele innehåller en större åldersmässig spridning.

Arena & kön

Som framförts tidigare är det ovanligt med flickor och kvinnor, både som utsatta och misstänkta. Av 357 utsatta var 42 (12%) kvinnor, 293 (82%) män, resten tillhörde blandad könskonstellation av utsatta (6%). Av de misstänkta var det ännu större diskrepans, så tillvida att endast 35 (11%) var kvinnor, medan 286 (87%) var män. Resten tillhörde blandad könskonstellation av misstänkta (2%). Med så få kvinnor är det inte rättvisande att ange andelar. Av de 42 utsatta kvinnorna utsattes 17 per tele/nätet, 12 på allmän plats och nio i hemmiljö. Övriga arenor hade blott enstaka utsatta kvinnor. De misstänkta kvinnorna var 35 till antalet. Den vanligaste arenan var tele/nätet, 14 kvinnor, därefter hemmiljö respektive allmän plats med åtta kvinnor var. Här kan exemplifieras med offerstudier, som visar att homosexuella kvinnor och män anser sig utsatta för hatbrott i ungefär samma omfattning.⁶³ Den arena som kvinnorna i den studien framför allt rapporterade från var arbetslivet. Denna arena är ovanlig när det gäller anmäld brottslighet.

63 Tiby 2005.

Arena & relation

I skolan är den vanligaste relationen mellan misstänkt och utsatt att de är skolkamrater (78%), på arbetsplatsen: kund/företagare (44%)⁶⁴, per telefon/mail/nätet: obekanta (46%)⁶⁵ i hemmiljö: grannar (35%), i nöjeslivet: obekanta eller ytligt bekanta (50 respektive 23%). På allmän plats är det vanligast att parterna är obekanta (68%).

Arena & skador

Synliga eller fysiska skador finns rapporterade i fritexterna i 174 fall. Därav är åtta procent skador på egendom, 35 procent psykiska skador och 57 procent synliga fysiska skador. Av arenor där skador rapporterats, var den arena med högst andel synliga skador Allmän plats (72%), följt av Skolan (52%).

Arena & anmälare

Skolan är den plats där det ofta förekommer annan anmälare än den utsatta. Högst andel står föräldrarna för (42%), därefter personal på skolan (25%). I Hemmiljö respektive på Allmän plats är det runt tio procent av anmälningarna som görs av förälder.

Arena & förekomst av namngiven misstänkt

De fem ”stora” arenorna, det vill säga Allmän plats, Tele, sms, nät, Hemmiljö, Skola och Nöjesliv motsvarar sammantaget 329 av de 363 (91%) identifierbara typarenorna. När man jämför dessa arenor och ser till förekomst av namngiven misstänkt visar sig stora skillnader. På Allmän plats och per Tele/mail är det knappt 50 procent av anmälningarna som innehåller namn på misstänkt person (47 respektive 46%). I Hemmiljö är det (som väntat) en betydligt högre andel känd misstänkt, 84 procent. I Skolan finns det ännu oftare en namngiven misstänkt, vilket bl a borde innebära att händelsen är utredningsbar (89%). I klartext betyder det att av de 45 händelserna i skolor, finns 40 namn på misstänkta gärningsmän. I nöjeslivet är andelen misstänkta med namn 57 procent.

Tabell B: Förekomst av namngiven misstänkt (N=329)

Arena	Andel namngiven misstänkt
Tele/mail/nät	46
Allmän plats	47
Nöjesliv	57
Hemmiljö	84
Skola	89

Arena & vittnen

Tyvärr är det bara möjligt att utläsa förekomst av vittnen i cirka en tredjedel av händelserna. Gissningsvis skriver anmälningsmottagaren ut detta enbart när det finns vittnen. Sammantaget finns namngivna vittnen i 107 av de 367 anmälningarna (29%).

Arena & slutredovisning

Totalt gick tio procent av anmälningarna vidare till åtal. Av situationerna på de fem ”stora” arenorna (329 anmälningar, 91%), är det 18 procent som gått vidare till åtal när det gäller allmän plats, tolv procent av fallen i hemmiljö, tio procent av fallen i skolan, åtta procent av händelserna från nöjeslivet och tre procent av fallen rörande tele/mail/nätet. Detta är förmodligen kopplat till brottets grovhet, anmälningsbenägenhet samt förekomst av misstänkt person. Vidare finns starka kopplingar till ålder då brott som begås av person under 15 år inte följs av åtal.

64 Varning dock för låga antal här, sammantaget gäller endast nio av konstellationerna arbetsplats.

65 Här är det stor risk för att andelen är en uppskattning, då det ofta är svårt att veta vem som är gärningsperson.

LITTERATUR

Brå, Brottsförebyggande rådet, (2002) *Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser*. Rapport 2002:9.

Brå, Brottsförebyggande rådet, (2004): *Brottsförebyggande arbete i praktiken. 19 lokala projekt*. Idéskrift nr 12 om lokalt brottsförebyggande arbete från Brottsförebyggande rådet.

Brå, Brottsförebyggande rådet, (2006): www.bra.se: *Anmälda brott, uppklarade brott och misstänkta personer*.

Christie, N (1986): *The Ideal Victim*. I: Fattah, E (ed.) *From Crime Policy to Victim Policy. Reorienting the Justice System*. Macmillan, London, s 17-30.

Christie, N (2005): *Lagom mycket kriminalitet*. Natur och Kultur, Stockholm.

Ds 1998:35 (1998): *Rasistiskt och främlingsfientligt våld*. Rapport från Arbetsgruppen med uppgift att motverka och förebygga rasistiskt och annat etniskt relaterat våld.

Forum för Levande Historia & Brå (2004): *Intolerans. Antisemitiska, homofobiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland unga*.

Götblad, C *Nu gör vi en bra verksamhet bättre*. Svensk Polis, ledare 2005-09-26.

Hall, N (2005): *Hate Crime*. Willan Publishing, Devon, England.

Home Office (2005): *Hate Crime: Delivering a Quality Service. Good Practice and Tactical Guidance*. Home Office Police Standards Unit, London.

Hörnqvist, M (2005): *När oönskade handlingar blir kriminella*. DN 20051215.

Jacobs, J & Potter, K (1998): *Hate Crimes. Criminal Law and Identity Politics*. New York, Oxford University Press.

Jenness, V (2001): *The Hate Crime Canon and Beyond. A Critical Assessment*. I: *Law and Critique*, vol 12, no 3, jan 2001, pp 279-308.

Lauritsen, J L (2005): *Social and Scientific Influences on the Measurement of Criminal Victimization*. I: *Journal of Quantitative Criminology*, vol 21, no 3, pp 245-266.

Mason, G (2001): *Not our Kind of Hate Crime*. I: *Law and Critique*, vol 12, no 3, jan 2001, pp 253-278.

Moran, L (2001): *Affairs of the Heart: Hate Crime and the Politics of Crime Control*. *Law and Critique*, vol 12, no 3, jan 2001, pp 331-344-

Polismyndigheten i Stockholms län (2004): *Kartläggning av hatbrott. Rädsla för det främmande*. Länskriminalpolisen: integrationssektionen.

Proposition 2001/2002:59 *Hets mot folkgrupp mm*.

Rikspolisstyrelsen (2005): *En handledning för att förbättra stödet till offer för homofobiska brott*.

Riksåklagaren (2002): *Promemoria och riktlinjer för bekämpning av hatbrott*.

Ring, J (2006): *Intolerans. Att mäta ungas attityder till och upplevelser av antisemitism, homofobi, islamofobi och invandrarfientlighet*. I: Roxell, L & Tiby, E *Frågor, fält och filter. Kriminologisk metodbok*. Studentlitteratur, Lund, s 76-95.

Rosga, A (2001): *Deadly Words: State Power and the Entanglement of Speech and Violence in Hate Crime*. I: *Law and Critique*, vol 12, no 3, jan 2001, pp 223-252.

Sonnellind, E (2006): *"Don't bitch med mig, liksom" – En undersökning om anmälningsbenägenhet hos HBT-personer i Stockholmsområdet 2006*. C-uppsats i kriminologi, vt 2006.

Stanko, E (2001): *Re-Conceptualising the Policing of Hatred: Confessions and Worrying Dilemmas of a Consultant*. I: *Law and Critique*, vol 12, no 3, jan 2001, pp 309-329.

The Stockholm Criminology Symposium (2006): *Recognizing Knowledge to Reduce Crime and Injustice*. June 15-17 2006. The Swedish National Council for Crime Prevention. Brå: www.bra.se

Säkerhetspolisen (1998): *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 1997*.

Säkerhetspolisen (2005): *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2004*.

Tiby, E (1999): *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Akademisk avhandling. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 1, Stockholms Universitet.

Tiby, E (2000): *De utsatta*. Folkhälsoinstitutet, Stockholm.

Tiby, E (2005): *Vem vinner och vem förlorar? Från händelse till hatbrott*. I: Seppänen, M (red.) *Kärlekens pris*. En antologi om homofobi och heteronormativitet. Atlas förlag, Stockholm, s 42-57.

Van der Auweraert, P (1999): *Crime: Nature or Politics?* I: *Turku Law Journal*, vol 1, no 1, 1999, s 109-125.

